

ZPRÁVY

SPOLEČNOSTI FRANTIŠKA BÍLKA

49
podzim 2022

Obsah

Úvodník: 150 let od narození Františka Bílka	3
Rozhovor s režisérem Milošem Zábranským.....	4
Z. Trnková: Viktor Foerster, autor obrazu Ukřižování na bočním oltáři v kapli Panny Marie Bolestné v Pelhřimově	10
J. Tůmová: Po stopách O. Březiny, F. Bílka, J. Demla a J. Zahradníčka	15
F. Kožíšek: Josef Kašpárek, Bílkův rolnický přítel a horoucí ctitel	18
Y. Kožíšková: Za Ukřižovaným Františka Bílka	37
Přehled akcí k 150. výročí narození F. Bílka	40
Drobné zprávy	42

Režisér Miloš Zábranský při autorském promítání svého filmu „Chrám v nás. Světy Františka Bílka“ v Praze, 19. října 2022. K článku na str. 4-9. Foto: M. Kellner.

Obrázek na titulní straně: Dřevěná plastika „Slepci“ (výška 40 cm), kterou Bílek vyřezal pro rolníka J. Kašpárka. K článku na str. 18-37. Foto: archiv Michala Kašpárka.

150 let od narození Františka Bílka

Během třinácti měsíců jsme si připomínali už druhé kulaté výročí Františka Bílka. Vloni v říjnu uplynulo 80 let od jeho smrti, letos v listopadu 150 let od jeho narození. To druhé výročí bylo buď mnohem kulatější, nebo výročí od narození přitahuje mnohem větší pozornost než výročí úmrtí – každopádně letošní výročí přineslo až nečekanou žeň akcí Bílkovi věnovaných. Tato mimořádná žeň svědčí o tom, že osoba a dílo F. Bílka nejsou – aspoň v některých kruzích – ještě zdaleka zapomenuty. A protože to byla žeň mimořádná, zaslouží si, abychom se ji pokusili co možná nejúplněji zdokumentovat (pokus najdete na konci tohoto čísla).

Toto číslo Zpráv zahájíme rozhovorem s režisérem Milošem Zábranským, se kterým jsme nedávno absolvovali dva úspěšné filmové večery promítání tří dokumentů o Bílkovi a který v září oslavil 70. narozeniny. Zdůrazňuji, že uměleckých dokumentů, protože letošní dva nové filmy o Bílkovi, které uvedla ČT, jsou více dokumentární než umělecké.

Následuje článek o málo známém obrazu Viktora Foerster, kterým připomínáme, že i tento Bílkův přítel má letos kulaté jubileum – 155 let od narození. Třetí stěžejní text tohoto čísla je vzpomínka na oddaného Bílkova obdivovatele a podporovatele – rolníka Josefa Kašpárka, na kterého se zcela neprávem zapomnělo. Číslo doplňují referáty o proběhlých akcích a drobné zprávy.

Závěrem zmiňme ještě třetí kulaté jubileum, tentokrát J. A. Komenského, od jehož narození uplynulo letos 430 let. Na samý závěr oslav tohoto jubilea byla vydána a pokřtěna kniha „Jan Amos Komenský a jeho odkaz v Církvi československé husitské“, kterou společně připravily a vydaly CČSH a Národní pedagogické muzeum a jejíž obálku zdobí fotografie dřevorezby Komenského od F. Bílka z kostela sv. Václava Na Zderaze. Obálka předznamenává, že v knize je velký prostor (strany 62-66) věnován právě F. Bílkovi a jeho snahám o zpodobení J. A. Komenského. Text se nachází v kapitole „J. A. Komenský ve výtvarné tvorbě a dobovém svědectví CČSH“ autorů M. Jindry a M. Sladkowského. Od patriarchy CČSH jsme dostali tuto publikaci darem do knihovny SFB, proto si ji mohou zájemci vypůjčit a pročíst.

František Kožíšek

Rozhovor s režisérem Milošem Zábranským

Společnost F. Bílka uspořádala nadvakrát – v září v Chýnově a v říjnu v Praze – filmový večer s Františkem Bílkem. V jeho rámci byly promítány dva starší umělecké dokumenty z počátku 70. let a jeden novější (Chrám v nás) z roku 2012. Tím posledním jsme večer zahájili, protože se jednalo o autorské promítání za přítomnosti režiséra Miloše Zábranského. I když jsme se mohli po zhlédnutí filmu autora na něco zeptat, časový prostor i téma byly omezeny. Protože ale pan režisér je nesporně zajímavá osobnost, navíc se zvláště osobním vztahem k F. Bílkovi, využili jsme jeho ochoty a položili mu více otázek, abychom si udělali bližší představu o jeho životě a díle.

M. Zábranský na snímku z roku 1969, kdy mu bylo 17 let.

Odkud pocházíte, v jakém prostředí jste vyrůstal a co v dětství a mládí nejvíce formovalo váš život?

Bylo to asi náhlé zastavení krásného dětského, chlapeckého života. Před maturitou jsem se vyboural na motorce. Byl to zásadní zlom, možná jakési duchovní zasvěcení, iniciace. Umírat a vnímat okolí, zapnout vůli a vrátit se. Rodiče mě vedli k přírodě, měl jsem možnost na malém městě hodně sportovat. Atletika, tenis, gymnastika, kopaná, dalo se to všechno skloubit, k tomu krátce skauting, než byl zakázán. Právě maminka, dlouholetá členka Sokola a skauta mě vedla i k divadlu. Hrála v ochotnickém sdružení, měla vlastní soubor s loutkami. Po Filosofské historii, kde jsem byl ještě malý, navazovaly pohádky, třeba s postavou indiána, kterému vyčesali rozum. Bavil jsem plný sál a následně schytl za oponou pohlavky od učitele, režiséra, že jsem si moc vymýšlel. Hrál na klavír, kytaru, zpíval i v kostele při beatové mši, kterou jsem koncem devětašedesátého roku pořádal.

Vystudoval jste Střední průmyslovou školu strojnickou, tedy obor technický, ne umělecký. Co vás přimělo jít studovat režii na FAMU? A co jste dělal od maturity do přijetí na FAMU, což bylo několik let?

Otec byl hlavně obchodník a přál si, abych šel v jeho šlépějích. Maminka byla benevolentnější, studovala u jeptišek na Arcibiskupské škole, její otec František Kameník ve Vlašimi měl knihkupectví, finančně podporoval třeba film Marijka nevěrnice tří spisovatelů, Vladislava Vančury, Ivana Olbrachta, Karla Nového, kteří se také u něj scházeli. Po bouračce na motorce jsem měl dost času přemýšlet, hodně jsem četl, ale z politických důvodů na uměleckou školu cesta nevedla. Skončil jsem v továrně místo vojny, kde jsem uvízl ve výrobě lokomotiv, které jsem později zkoušel a ve dvaadvaceti letech jsem jednu vezl až do Bagdádu. V tom čase jsem také s kamarády slézal třetí nejhlubší propast na světě, španělskou Garma Ciegu. Na FAMU jsem se dostal s tím, že mě po roce vyhodí.

Jak hodnotíte úroveň výuky a celkovou atmosféru na FAMU v letech, kdy jste tam studoval (1977-1982)? Kterí pedagogové vás tam nejvíce ovlivnili? Byli tam inspirativní spolužáci?

Systém školy byl založen na praktických cvičeních, a to mi vyhovovalo. Asistoval jsem třeba Emiru Kusturicovi při natáčení jeho ateliérovky. Měl jsem rád dějiny umění s panem profesorem Františkem Dvořákem, těšil se, že do filmů budu vkládat různé styly, líbil se mi surrealismus, proto jsem natočil Pavilón Z, který se dostal do zahraničí a měl úspěch. Horší to bylo s pedagogy. Narážel jsem u nich na nepochopení. Když jsem byl ve třetím ročníku, založili jsme Kinoataky, bulletin, vznikla větší spolupráce mezi studenty, katedrami, byli jsme schopni lépe hájit svůj názor.

Můžete popsat, charakterizovat vaše studentské filmy, včetně absolventského?

Ve filmu Horečka všedního dne jsem použil určitou symboliku, která zdůraznila šedou ekonomiku tehdejší doby. Chtěli mě vyhodit, ale odnesl to režisér Vladimír Blažek, který nade mnou měl dohled. Celý problém byl v tom, že Horečka všedního dne se dostala na velké festivaly, třeba v Benátkách, kde se studentské filmy uváděly, a film sklízel potlesk, ceny, v USA se dostal mezi tři filmy, které kandidovaly na studentského Oskara. Tušil jsem, že těžko po studiích mi někdo nabídne práci režiséra, tak jsem se ještě na škole pokusil o celovečerní film s distribucí do kin. Využil jsem tehdy studio Zlín (Gottwaldov), domluvil spolupráci. Film jsme natočili, ale nakonec jsme museli přetáčet obrazy, aby vyhovoval tehdejším politickým záměrům. Potřeboval jsem dokončit školu.

Na wikipedii jste charakterizován jako režisér a scénárista. Jak vlastně v 80. letech fungovalo povolání filmového režiséra, popř. scénáristy? Byl jste někde stabilně zaměstnán nebo to bylo svobodné povolání už i pro absolventy?

V roce 1984 se mi narodilo druhé dítě a bylo třeba rodinu uživit. Chodil jsem si přivydělávat jako komparzista, nechával se krátkodobě zaměstnat jako asistent, pomocný režisér na Barrandově. Za čas jsem dostal nabídku, kterou odmítlo několik režisérů zvučných i méně zvučných jmen. Natočit film o příslušnících veřejné bezpečnosti s názvem Tísňové volání. Pokud by to nevyšlo, věděl jsem, že je to můj filmový konec. Scénář jsem upravil, připsal další postavy, kde hlavní hrdina zemře. Když to schvalovatelé viděli, film ihned zakázali a já chodil do Bartolomějské ulice na výslechy. Film zkusmo prodali do zahraničí, italská televize a další země si ho koupily. Pak přišly filmy Dům pro dva, Masseba, Stavení a mně se tak povedlo natočit duchovní triptych.

Jste autorem desítek celovečerních i krátkometrážních filmů, dokumentů, televizních pořadů i seriálů. Vyberte, prosím, pár filmů, které považujete ve své tvorbě za nejdůležitější, a proč.

Celovečerní film je něco, jako když namalujete obraz, vytvoříte sochu. Dokumentární film, to je taková ilustrace, má to jinou skladbu, parametry. Proto se studuje každý obor zvlášť. Záleží ale na tématu, na informacích, které do filmu vkládáte, na emocích, jak autoři s nimi umí pracovat. Moje filmy jsou jako moje děti. Všechny je mám rád. Těší mě, když je někdo promítá, divák osloví, najde si tam něco, proč se na film dívat. Mojí snahou bylo natáčet duchovní filmy. Pokusil jsem se oslovit sponzory příběhem dívky, která překlenula čas od Rudolfa II. až do dnešních časů a nějakou chvíli to vypadalo, že se film bude realizovat. Koprodukční podmínky byly náročné, finance jsme nezvládli. Proto mám radost, když se podaří natočit film jako Chrám v nás s minimálními náklady.

Nedávno jsme měli v Chýnově a Praze autorské promítání tohoto vašeho filmu o Františku Bílkovi (Chrám v nás. Světy F. Bílka, 2012). Mohl byste, prosím, popsat, jak vznikl nápad k natočení tohoto filmu a jak ten film vznikal?

Jako malý kluk jsem s otcem chodil na hrob Františka Bílka a bál se tak velké sochy, která tam je. Moje babička byla za svobodna Komárková, neteř maminky Františka Bílka. Ke Komárkům do Dobronic č. 1 jsme jezdili často. Nejvíce se tam ale mluvilo o lese, zvěři, o myslivosti, jeden ze strýců byl hajný. Děda Záborský byl zraněný v první světové válce a vlastnil statek v Poříňě, kde se můj otec narodil. Byl husita a prosazoval, že grunt je rodná zem, která dává obživu. Františka měl rád, mluvili prý o mistru Janu Husovi, Chelčickém, bibli.

Natáčet film o Františku Bílkovi jsem stále odkládal. Dojít k jeho zkušenostem, cestě, která se před ním otevřela, je pro tvůrce filmu velmi složité, náročné, aby to vůbec pochopil a netočil jen plakát bez obsahu. V Chrám v nás jsme využili pořadu Cesty víry, doplnil jsem hrané prvky, nechal složit hudbu. Když jsem informoval Alfréda Strejčka, že za komentář bude minimální honorář, prohlásil, že pro Františka Bílka to udělá třeba zadarmo.

Ve vašem životopise na internetu je zmínka o tom, že jste hodně cestoval a díky tomu jste se dostal i k natočení zajímavých snímků. Můžete nám to přiblížit?

Při návratu z natáčení filmu Stavení z Jižní Ameriky jsem na krátkou dobu emigroval, abych trochu poznal život za oceánem, kde jsem měl obdivovatele díky filmům Horečka všedního dne a Dům pro dva, který byl úspěšný na Evropském festivalu Fénix v Berlíně. Setkával se s významnými lidmi, díky organizacím Institute of International Education a USIA jsem mohl navštívit zajímavá místa, řešil možnosti natáčení. Na začátku devadesátých let jsem krátkou dobu žil i s rodinou na Long Islandu, kde děti chodily do školy. Lezl jsem na nejvyšší hory všech kontinentů, setkával se v Amazonii s indiány, pracoval pro mezinárodní organizaci UNICEF. Žil v buddhistickém klášteře na Srí Lance v době, kdy tam přišlo tsunami. Ne vždy za všech okolností můžete natáčet a někdy ani nechcete.

Působil jste na FAMU jako pedagog. Jaká to byla pro vás zkušenost?

Ještě před sedmnáctým listopadem osmdesát devět mě katedra režie FAMU nabídla, abych se stal asistentem, později pedagogem na FAMU. Se studenty jsem prožil politické změny a potěšilo mě, že chtěli, abych zůstal, ač jiné pedagogy slušně řečeno vyhodili. Nedávno jsem napsal manifest pro studenty FAMU k písni Demokracie od Karla Kryla. Myslím si, že spousta jejich postojů k demokracii se vytratila. Základem výuky na škole bylo především naučit se řemeslo, pochopit vazby, které tvoří film. To byl názor režiséra Otakara Vávry, který přežil několik režimů. S Václavem Havlem,

který vždy chtěl být filmařem, jsem se setkal před jeho návštěvou v americkém kongresu v únoru roku 1990. Řešili jsme text, český jazyk místo angličtiny, pauzy na potlesk. Do připraveného projevu pak zasahovalo mnoho lidí. František Bílek se úplně rozemohl a zemřel, když za protektorátu Čechy a Morava byl vyznamenán národní cenou za celoživotní dílo Ministerstvem školství a národní osvěty. Zdá se, že každá doba má své vítěze a poražené.

M. Zábranský u svého dřevěného kříže v Bohumíně.

Čím může dílo F. Bílka oslovit současný svět a mladou generaci či dokonce budoucí svět a budoucí generace?

Kdysi jsem přijel na sever Moravy do Bohumína, kde jsem měl natočit film o řece Odře, filmování se nekonalo. Byl tam mezinárodní řezbářský plenér. Tehdy se mě starosta města zeptal, jestli to nechci natáčet, že mi to zaplatí. Řekl jsem jen z legrace, že ne, ať mi raději přivezou strom, že taky něco vyrobím. Dali mi motorovou pilu, poříz a čekali, co budu dělat. Vyrobil jsem kříž, který dnes stojí ve Starém Bohumíně na epidemickém hřbitově, památky obětem cholery 1830-1832, v části rozbořeného kostela nedaleko kaple Andělů Strážných. František Bílek bral svou uměleckou práci jako službu bratřím, oběť ve prospěch druhých. Vnímal skutečnost, že skrze pochopení božského může člověk poznat i sám sebe.

Máte nějaké životní krédo?

Váží si přírody, chtěl bych být stále její součástí, mít rozpažené ruce k objímání, stát si jako strom za svým, i když mrzne nebo prší, protože pak zase vyjde slunce. Vnímat duchovní rozměry našeho světa. Je třeba hledat identitu, věrnost k tradicím, kulturnímu dědictví. Bez pocitu národní příslušnosti chybí jedinci společenská a kulturní jednota. V knize Kdo je kdo z roku 2002, Osobnosti české současnosti, jsem doplnil u své osoby, pod názvem krédo, motto z Franze Kafky: „Dobří kráčejí vyrovnaným krokem. Ostatní, aniž o tom vědí, tančí kolem nich dobové tance.“

Což se dá charakterizovat i k postavě Františka Bílka.

Děkujeme za rozhovor.

*Předseda SFB
F. Kožíšek (vlevo)
a M. Zábranský při
autorském promítání
svého filmu „Chrám
v nás. Světy Františka
Bílka“ v Praze,
19. října 2022. Foto:
M. Kellner.*

Viktor Foerster, autor obrazu Ukřižování na bočním oltáři v kapli Panny Marie Bolestné v Pelhřimově

Dějiny kaple Panny Marie Bolestné na křižovatce Třídy Legií a Nádražní ulice poblíž pelhřimovského autobusového nádraží¹ sahají do roku 1658. Tehdy nechal Jan Cyprián Eusebius, pelhřimovský primas a císařský rychtář, na tomto místě poblíž svého dvora vystavět zděný pilíř s obrazem piety. Když se později, na přelomu 17. a 18. století, v Pelhřimově událo několik případů zázračných uzdravení či záchrany života, spojovali je jejich svědci právě s modlitbou k Matce Boží u těchto božích muk. Tehdy se manželé Grötzlovi, primas Tobiáš Josef Xaver a jeho žena Veronika Eufrosina, neteř a dědička Jana Cypriána Eusebia, rozhodli obklopit divotvorný objekt kaplí s ambity pro poutníky. Centrální stavba ve stylu italského baroka vznikla v letech 1710 až 1713.

Vnitřní vybavení kaple bylo pořízeno v průběhu první poloviny 18. století. Tvoří jej hlavní a dva boční oltáře a také dvě panské oratoře, umístěné symetricky po stranách hlavního oltáře. Každý ze tří oltářů má svébytné architektonické řešení, všechny však spojuje užití klíčového dobového dekorativního prvku, rokaje, i světlá polychromie, v níž převažuje kombinace mramorování, bílé barvy a zlata.

Boží muka byla integrována do hlavního oltáře, namísto obrazu byl do oltářního retabula osazen pouze prosklený rám, otevírající průhled na zázračný obraz. Pozdně barokní obraz na bočním oltáři svaté Rodiny zachycuje méně častou verzi tohoto příbuzenského uskupení, ve shluku postav v dolní půli obrazu se nachází jak trojice Panny Marie, svatého Josefa a Jezulátka, tak trojice svaté Alžběty, Zachariáše a Jana Křtitele jako batolete, oděného už ovšem v kůži a přivádějícího k příbuznému, o něco mladšímu Ježíškovi ovečku k pomazlení.

Námět obrazu na oltáři svatého Kříže odpovídá celkové kompozici oltáře s truchlícími anděly, jedná se o obraz Ukřižování. Světlá, klidná, až statická figura Krista na kříži kontrastuje s temným, dramatickým pozadím. Téměř monochromní plochy černé země a temně modré oblohy jsou rušené pouze prosvítajícím světlým pruhem oblak těsně nad obzorem a bledou skvrnou lebky poblíž paty kříže. Ačkoli pojetí celého výjevu nijak neruší celkové vyznění oltáře, je zřejmé, že se nejedná o původní oltářní obraz. Především sumární řešení ploch a pojetí přírodní scenérie posouvají předpokládanou dobu jeho vzniku až na počátek 20. století. Několik písemností, dochovaných ve fondech pelhřimovského okresního archivu, potvrzuje tuto dataci a objasňuje konkrétní okolnosti vzniku díla.

V roce 1903 vydal učitel pelhřimovského gymnázia Josef Soukup svůj *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese*

pelhřimovském. V něm popisuje také mobiliář kaple Panny Marie Bolestné a uvádí, že „levý oltář sv. Kříže má obraz, na němž Kristus na kříži pní. Jest velmi dovedně malován, při jednostranném osvětlení ostrých světél a hlubokých stínů, správné kresby, až na hlavu, která bezpochyby opravou zkažena.“² Tento Soukupův popis se týká původního barokního obrazu, který se v retabulu oltáře nacházel právě do začátku 20. století.

V této době byl již v Pelhřimově příležitostně činný malíř a mozaikář Viktor Foerster, bratr hudebního skladatele Josefa Bohuslava Foerstera. Umělce původem z Prahy pojilo přátelství s Františkem Bílkem, sochařem a malířem z Chýnova u Tábora, a právě jeho prostřednictvím se Foerster seznámil také s Františkem Bernardem Vaňkem, katolickým knězem a spisovatelem, pocházejícím ze Stádlce u Tábora a dlouhá léta působícím v Pelhřimově. Na pozvání Františka Bernarda Vaňka realizovali oba umělci společně jesličky a křížovou cestu pro zdejší kostel svatého Bartoloměje, podíleli se také na návrzích exteriérové křížové cesty na Křemešniku. Viktor Foerster, který stále silněji inklinoval k mozaikářství, později vytvořil také mozaikové panely pro bránu nového pelhřimovského hřbitova. Opět společně s Františkem Bílkem navrhli stélu s mozaikou Veraikon do Děkanské zahrady. Mozaiku po smrti Viktora Foerstera v roce 1915 dokončila a instalovala jeho žena Marie, která převzala provoz jeho pražského mozaikářského ateliéru.³

Pravděpodobně v roce 1904 napsal Viktor Foerster svému bratrovi: „Mám zase novou práci, do Pelhřimova jeden nový oltářní obraz a dva opravit, celkem 400 zl., budou dobré, zaplat' Pán Bůh, a pak známost – to je hlavní; letos zaplat' Pán Bůh na sto tisíckrát, mám toho dost a podporuji tak mozaiku, která nevynáší ještě.“⁴ V pamětní knize Děkanského úřadu Pelhřimov je u téhož roku zmíněno, že Viktor Foerster renovoval ve hřbitovním kostele Panny Marie oltářní obrazy a pozlacovač Antonín Drahozal⁵ z Humpolce jejich rámy, pelhřimovský řezbář Augustin Kott navíc dodal čtyři nové lavice.⁶

Podrobněji se obnově interiéru kaple Panny Marie Bolestné na začátku 20. století věnuje protokol o kolaudaci oprav z 15. ledna 1908.⁷ Kolaudační komise⁸ prohlédla malířské i pozlacovačské práce a shledala, že byly provedeny kvalitně a podle původních požadavků jak objednavatele, tak i konzervátora památkové péče pro jihočeský region JUDr. Karla Jičínského.⁹ Obnovou prošel „obraz bolestné Panny Marie al fresco“, tedy obraz na božích mukách, začleněných do hlavního oltáře, a obraz svaté Rodiny z pravého bočního oltáře. Původní obraz z levého bočního oltáře nahradil podle kolaudačního protokolu malíř Viktor Foerster novou malbou Krista na kříži.

Práce, prozatímně zaplacené zálohou z městské pokladny, byly po kolaudaci uhrazeny z kostelního jmění příslušné kaple. Zatímco pozlacovač Antonín Drahozal obdržel 1644 korun, Viktoru Foerstrovi bylo vyplaceno 700 korun. Stále se však jednalo o podstatně vyšší částku, než umělec za tuto zakázku očekával v roce 1904.¹⁰

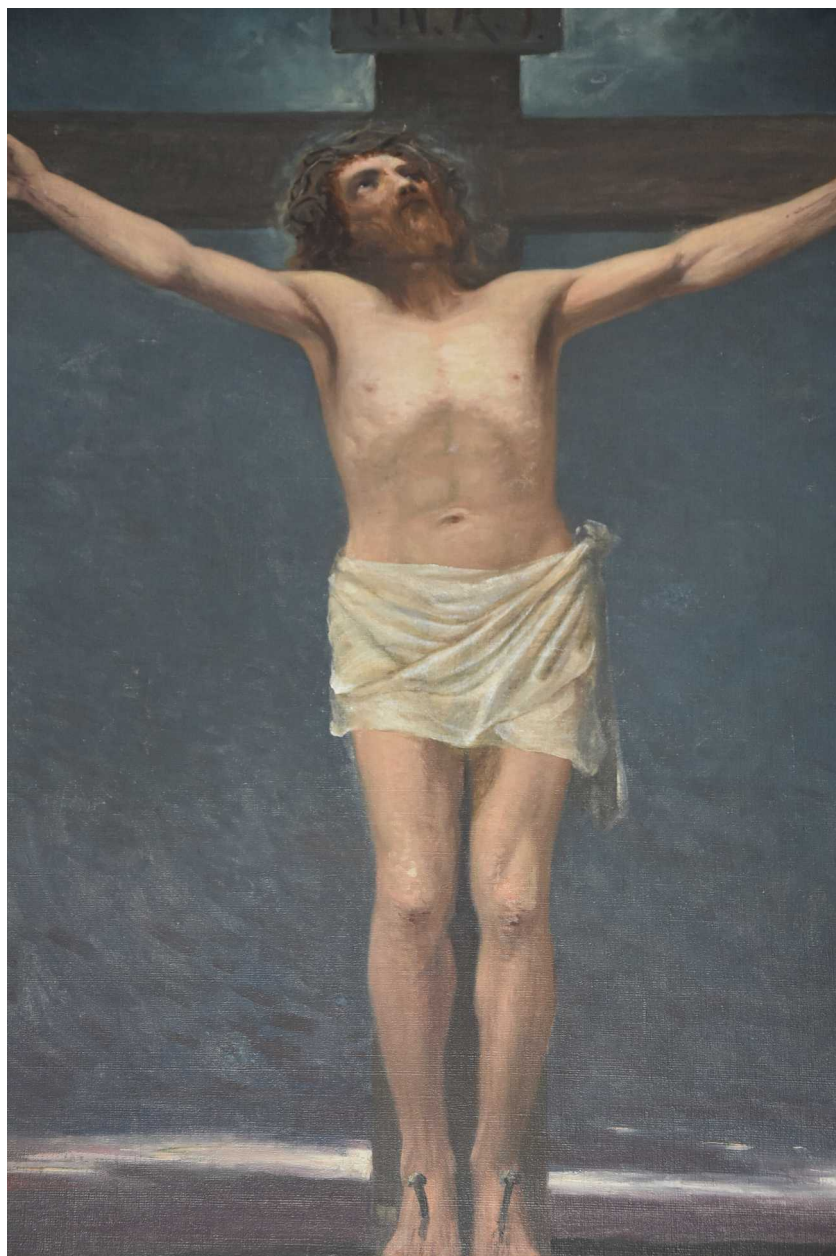
Oltář svatého Kříže s obrazem Ukřižování od Viktora Foerstera.

Připsání restaurování dvou oltářních obrazů a především autorství oltářního obrazu Ukřižování Viktoru Foersterovi nově zmnožují výčet jeho pelhřimovských uměleckých realizací. Nové informace o obrazu Ukřižování nejenže doplňují naše znalosti o zajímavých a pohnutých dějinách kaple Panny Marie Bolestné, ale současně také upřesňují představu o díle autora, jehož doménou a osudem byla výše zmiňovaná mozaika.

Mgr. Zuzana Trnková,
kurátorka sbírky výtvarného umění
a edukátorka v Muzeu Vysočiny Pelhřimov

Tento příspěvek je autorkou krácená verze původního článku pro Vlastivědný sborník Pelhřimovska 28/2022.

Obraz Ukřižování od Viktora Foerster, detail.

Poznámky:

- 1) Kapli v současné době spravuje Římskokatolická farnost Pelhřimov, bohoslužby v ní ale aktuálně neprobíhají. Veřejnosti je kaple přístupná během každoročních Dnů evropského dědictví a také během Noci kostelů.
- 2) Josef Soukup, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese pelhřimovském*, Praha 1903, s. 202.
- 3) Více k životu a dílu Viktora a Marie Foersterových viz Martin Hemelík, *Nemám již snad žádného, s kým bych o věcech nebeských mluvil... Životní příběh a dílo zakladatele novodobého českého mozaikového umění Viktora Foerster*, Světlice 2015; Magdalena Kracík Štokánová, Martin Hemelík, *Tvá práce svítí, Marie, modlitbou k Viktorovi. Prolínání*

- životních a uměleckých osudů Viktora a Marie Viktorie Foersterových*, Praha 2017; k působení Františka Bílka a Viktora Foerstera v Pelhřimově například Jiří Černý, Za děkanem Františkem B. Vaňkem, *Vlastivědný sborník Pelhřimovska*, ročník 4, 1993, s. 33–42.
- 4) Archiv Českého muzea hudby, fond Josef Bohuslav Foerster, korespondence s Viktorem Foersterem, nedatovaný dopis; citováno v: Vladislava Říhová, Hostýnská mozaika Viktora Foerstera ve světle písemných pramenů, *e-Monumentica*, ročník 4, 2016, číslo 2, s. 53, dostupné z: https://www.e-monumentica.cz/sites/default/files/cela_cisla/2016-02_e-Monumentica-celek.pdf (11. 6. 2021).
  - 5) Antonín Drahozal, pozlacovač, činný na Humpolecku a Pelhřimovsku, člen Národní strany svobodomyslné, v letech 1893 až 1913 člen Pěveckého spolku Čech a Lech v Humpolci.
  - 6) *Národní listy*, roč. 50, č. 139, 22.5.1910, s. 25, dostupné z: digitalniknihovna.cz (28. 5. 2021); Jiří Maděra, *Humpolecký spolek: Pěvecký spolek Čech a Lech 1862–1951* (bakalářská práce), FF JČU České Budějovice 2016, s. 51, 68, dostupné z: https://theses.cz/id/j1l36z/BP_Ji_Mad_ra.pdf?lang=en (11. 6. 2021)
  - 7) Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Pelhřimov (dále jen SOkA Pelhřimov), fond Děkaný úřad, kniha č. 2, pamětní kniha, 1904.
  - 8) SOkA Pelhřimov, fond OÚ Pelhřimov, kart. 310, inv. č. 808, oprava výzdoby kostela Panny Marie v Pelhřimově, fol.1, 2.
  - 9) Členy komise byli c. k. místodržitelský tajemník Karel Paolia, patronátní komisař Alois Štěpánek, městský důchodní František Malina a také c. k. vrchní inženýr a kostelní účetní, jejichž podpisy nejsou čitelné. Tamtéž.
    - 10) Karel Jičínský (1831–1910) právník, politik, památkář a archeolog.

V letech 1853 až 1874 vychovatel dětí hraběte Černína z Chudenic, od roku 1876 správce jindřichohradeckého panství Černínů. Konzervátor státní památkové péče pro jižní Čechy, člen kuratoria jindřichohradeckého muzea, člen České akademie věd a umění, autor spisů z oboru práva, zemědělství a místní vlastivědy. Středočeská vědecká knihovna v Kladně, Jičínský Karel, dostupné z: https://ipac.svkkk.cz/arl-kl/cs/detail-kl_us_auth-0212402-Jicinsky-Karel-18311910/ (11. 6. 2021).
  - 11) SOkA Pelhřimov, fond OÚ Pelhřimov, kart. 310, inv. č. 808, oprava výzdoby kostela Panny Marie v Pelhřimově, fol.1, 2. Viz také poznámka 7.

Po stopách O. Březiny, F. Bílka, J. Demla a J. Zahradníčka

Ve dnech 8. – 9. září 2022 uspořádala Společnost Otokara Březiny (SOB) ve spolupráci se Společností Františka Bílka (SFB) zájezd do rodných míst uvedených osobností.

V autobusu nás přivítal nový předseda Společnosti Otokara Březiny pan Petr Kopejska, který spolu s paní Marií Kouřilkovou, členkou SOB, pro nás zájezd připravili. Prvním zastavením byl **Chýnov** a to „*Chaloupka*“ – ateliér Františka Bílka. Na chýnovském hřbitově jsme položili kytici k Mistrovu hrobu a zhlédli jsme náhrobky vytvořené F. Bíllem a také jeho bratrem Antonínem či bratrancem Gabrielem. V obci jsme také navštívili knihovnu, kde byla uspořádána výstava k příležitosti 150. výročí narození F. Bílka.

Další zastávkou byly **Počátky** a návštěva rodného domu básníka O. Březiny, také hřbitova a hrobu Březinových rodičů. V místním muzeu provedl pan Kopejska jím zhudebněnou báseň „Moje matka“. Následovala **Telč**, kde jsme při projíždění městem viděli školu, kde Březina studoval, a dům, kde bydlel. Cesta pokračovala do **Nové Říše** ke škole, kde několik let Březina působil jako učitel. Delší čas jsme v Nové Říši strávili komentovanou prohlídkou kláštera Panny Marie, kde je výstavní sál O. Březiny. V klášterní kapli jsme shlédli křížovou cestu od Viktora Foerster, blízkého Bílkova přítele.

První den končil příjezdem do **Jaroměřic nad Rokytnou**, ubytováním a večeří v hotelu Opera. Ještě týž večer jsme absolvovali komentovanou prohlídku chrámu sv. Markéty. Při ranním setkání u hrobu Otokara Březiny jsme položili květiny. O opravách plastik na hrobu pohovořila členka SFB, akad. sochařka paní Blanka Proková. Navštívili jsme muzeum, vytvořené z bytu, kde básník bydlel, obdivovali jsme muzejní zahrádku vytvořenou panem Vejtasou. Naše cesta pokračovala do **Babic**, působiště kněze a básníka Jakuba Demla, přítele O. Březiny i F. Bílka. Navštívili jsme faru, hřbitov a známou studánku sv. Veroniky. V autobuse cestou do Babic pohovořila paní Kouřilková o tragických událostech v obci v padesátých letech a o pomoci obyvatel tohoto kraje v době okupace a odboje. Následoval přejezd do obce **Mastník** a zde jsme postáli u domu, kde bydlela další osobnost Vysočiny, básník a esejista Jan Zahradníček, blízký přítel Jakuba Demla. Odtud přejezd do **Uhřínova** k domu J. Zahradníčka a na hřbitov, kde byl pochován. Zájezd jsme ukončili v **Tasově**, rodišti již zmíněného Jakuba Demla. Zde jsme navštívili *Muzeum básníků Vysočiny*, na hřbitově položili kytici na Demlův hrob a prošli jsme zahradu u vily Jakuba Demla.

*Účastníci zájezdu před rodným domem O. Březiny v Počátkách.
Foto: G. Kopcová.*

Tak jako při cestě z Prahy, i při návratu domů jsme zhlédli filmy o Františku Bílkovi i Otokaru Březinovi a vyslechli jsme různé texty a promluvy pana P. Kopejska a pana J. Höfera, donedávna dlouholetého předsedy SOB.

Tento kusý výčet navštívených míst a rodných domů, muzeí, hřbitovů atd. nemůže vypovědět nic z toho, jak krásný, obohacující a inspirativní zájezd to byl. My, účastníci zájezdu, kteří jsme členy SOB či SFB krátce, jsme byli nadšeni, že jsme mohli spatřit tolik soch, náhrobků, štukových reliéfů, grafických děl, originálních rukopisů, knih, osobních potřeb oněch čtyř osobností. Také dochované fotografie, dopisy a další „stopy“ např. Julia Zeyera, Zdenky Braunerové, F. X. Šaldy, prezidenta T. G. Masaryka, Karla Čapka a dalších svědčí o přátelství, porozumění, uznání a ocenění uměleckých cest zejména Františka Bílka a Otokara Březiny, samozřejmě i Jakuba Demla a Jana Zahradníčka.

Za potěšení z velmi vydařeného zájezdu vděčíme jeho organizátorům a průvodcům. Byli jsme nadšeni nejen vlastní prací, ale hloubkou znalostí, zanícením, nesmírnou ochotou a skromností všech, kteří se nám věnovali. Děkujeme tedy pánům Petru Kopejskovi a Jiřímu Höferovi, panu Vosáhlovi za dárek pro všechny – skládku „Křížová cesta F. Bílka“ v Kolíně; organizátorkám Marii Kouřilkové a Lence Štraubové za veškerou přípravu

a starost o zájezd. Velké díky patří průvodcům a průvodkyním: I. Martinovské, K. Voštovi, A. Strašrybkové, Vrbíkové, Prokopové, Stejskalové, I. Novotné, T. Axmanové ze sdružení Aliterra a panu M. Vechetovi, a také panu Vrbovi z příbuzenstva J. Demla. Jim všem patří náš obdiv!

Na závěr si dovolím ocitovat slova Františka Bílka: „*Může národ žít bez duchovního umění? Nemůže!*“ A tak se budeme těšit na další aktivity a spolupráci Společnosti Otokara Březiny a Společnosti Františka Bílka.

Jaroslava Tůmová, členka Společnosti Františka Bílka

Současný a bývalý předseda Společnosti O. Březiny u hrobu Březinových rodičů v Počátkách. Foto: G. Kopcová

Josef Kašpárek, Bílkův rolnický přítel a horoucí ctitel

V životopisech známých osobností se často připomíná, že dotyčný(á) se stýkal(a) nebo dokonce přátelil(a) s tou či onou známou a slavnou osobou, což má zvýšit prestiž těchto osobností. To se nevyhnulo ani Bílkovi, když v člancích a knihách o něm je pravidelně zdůrazňováno, že se přátelil s řadou známých spisovatelů a umělců (např. s Březinou, Zeyerem, Foersterem, Demlem, Sukem atd.). Díky těmto velkým jménům se ale pak zapomíná, že Bílek měl mnoho obdivovatelů i mezi prostými lidmi, jak ukazují před pár lety vydané vzpomínky Bílkova švagra Viléma Nečase, ze kterých si dovolím ocitovat.

„...Neznámí lidé hledali u něho utišení svých zmatků a prahli po jeho přátelsky povzbuzujícím slovu. Nikdy nezůstal dlužen odpověď na takové dopisy, rozechvělé neklidem a úzkostí uštvaných a utýraných duší. Odepisoval pilně a svědomitě, považoval za svatou povinnost poskytnout bratřím, utíkajícím se k němu, žádanou útěchu a posilnění v protivenstvích. Udivovalo, jak se prostí, ba nejprostší lidé přibližovali k Bílkovi s pochopením a důvěrou. S některými si i déle dopisoval. Vzpomínám namátkou na řemeslníka, tkalce z Podkrkonoší, který mu psával pravidelně a podepisoval se vždycky „váš žák“. Takových případů oddanosti bylo mnoho. Při jedné hromadné návštěvě v ateliéru žádal ho kupříkladu jeden zedník o určitou jeho publikaci a Bílek mu ji musel odříci, protože ji sám už neměl. Nabízel mu ale jiné, které měl po ruce – a tu se k jeho upřímnému překvapení ukázalo, že tento člověk všechny ostatní už v majetku má. V posledním čase dojal Bílka továrenský dílovedoucí z Kladna, jenž do jeho dílny přivedl své děti se slovy: „za naprostého nedostatku národní výchovy ve školách považuji za svou povinnost po návštěvách Trocnova, Husince a Chelčic zavést své děti také k vám, aby poznaly dílo umělce opravdu národního“.

*Takoví prostí lidé nemohli ovšem být mecenáši velikých Bílkových děl. Jistě by ale překvapilo, kolik menších prací Bílkových je rozptýleno po českém venkově, v rukou lidí méně zámožných, ale opravdových a oddaných ctitelů, kteří jeho práce třeba i po měsíce menšími obnosy spláceli, poctivě, vždy až do konce. **Rolník Kašpárek z Mladoboleslava měl v majetku řadu prací z Bílkových rukou a pro poslední, kterou si objednal, poslal do Prahy zvláštního posla. Těžce ochuravěl, ale chtěl se prý tímto dílem ještě potěšit, než zemře. Dílu i srdci Bílkovu opravdu byli nejbližší lidé chudí a prostí...**¹*

Nicméně J. Kašpárek nebyl tak úplně neznámý a bezvýznamný člověk, jak by se mohlo zdát, a pro Bílka a propagaci jeho díla učinil mnohem víc, než byla objednávka několika drobnějších plastik. Proto si zaslouží zde být

¹ V. Nečas: Bílek. Svědectví o bratru Františkovi. Malvern, Praha 2015, str. 222.

podrobněji představen.

Josef Kašpárek (15. dubna 1891 – 27. dubna 1940) pocházel ze starého selského rodu z gruntu v Jizerním Vtelnu u Krnska na Mladoboleslavsku. Od mládí byl velmi angažovaný ve veřejném životě, nejprve hrál v obci ochotnické divadlo, později pracoval v Republikánském dorostu československého venkova (mládežnické organizaci agrární strany). Zde se zřejmě seznámil s učitelem a osvětovým pracovníkem Janem Trautesem (viz článek o něm ve Zprávách SFB č. 45/2020, str. 27-32), který ho přivedl k systematickému zájmu o kulturu – hudbu, literaturu i umění – a buď ho sám seznámil s Bílkem, nebo mu aspoň o něm nadšeně referoval, takže se Kašpárek záhy stal Bílkovým velkým obdivovatelem i podporovatelem, pravděpodobně ještě za první světové války nebo těsně po ní. Nebyl sice chudý, ale ani nijak zvlášť bohatý, závislý jako ostatní sedláci na tom, jak se urodilo a zda nepřišla nějaká nečekaná vydání.

*Josef Kašpárek
(1891 – 1940) na
fotografii z ateliéru
F. Drtíkola z roku 1919.*

Postupem času se zapojoval stále více do veřejného života, takže když v necelých padesáti letech předčasně zemřel, bylo na něj vzpomenu to v mnoha nekrologích zemědělského i regionálního tisku. Z těchto nekrologů se můžeme dozvědět, že byl starostou místní kempeličky, členem dozorčí rady Ústřední jednoty hospodářských družstev, velkým podporovatelem družstevnictví, jedním ze zakladatelů a předsedou kuratoria Hospodářské školy v Niměřicích později přesunutě do nové budovy v Mladé Boleslavi, místopředsedou kuratoria Smetanova muzea v Jabkenicích atd. a že „všechny hospodářské a kulturní organizace venkova (zejména na Mladoboleslavsku) ztratily oddaného pracovníka a pomocníka i vyznavače a průkopníka nových směrů“, jak se v jednom z nekrologů uvádí. Těsně před první světovou válkou absolvoval delší odbornou praxi v pokrokových zemědělských podnicích v Německu a získané poznatky se snažil pilně aplikovat a předávat dál.

Byl činným přispěvatelem mnoha zemědělských časopisů i regionálních časopisů na Mladoboleslavsku (např. Rodný kraj), kam přispíval nejen články odbornými na téma hospodaření v zemědělství nebo glosujícími život na venkově, ale také články na kulturní témata i morálními úvahami. Počet článků šel do desítek, možná i stovek. O kulturní dění se nezajímal jen pasivně, ale byl v přímém, osobním či písemném kontaktu s řadou umělců a literátů. Když zemřel, došly jeho rodině kondolence např. od spisovatele Jana Čarka či pražského akademického malíře Aloise Moravce. V čilém styku byl rovněž s regionálním akademickým malířem Karlem Boháčkem (dochovalo se přes 60 dopisů), jehož některá díla vlastnil.

Marie Kašpárková, rozená Pašková (1902 – 1982), manželka J. Kašpárka v lidovém kroji; na tomto snímku možná ještě před svatbou.

Podle dochované korespondence byl s F. Bílkem v kontaktu již krátce po první světové válce. Možná se poprvé setkali na Bílkově besedě v Mladé Boleslavi, na kterou J. Kašpárek vzpomněl ve svém článku v Rodném kraji, když zval na Bílkovu mladoboleslavskou výstavu v dubnu 1928: „Vzpomínáme na jeho zájezd mezi venkovský dorost v dobách poválečných, když uspořádána v městském divadle v Ml. Boleslavi jeho přednáška, tak venkovem navštívená, že divadlo bylo do posledního místa obsazeno.“ Dochovalo se 7 dopisů Josefa Kašpárka či jeho ženy Františku Bílkovi z let 1931-1940 (jsou uloženy v Literárním archivu PNP), jedna dopisnice paní Kašpárkové Bílkově dceři z roku 1942 (uložena v archivu F. Bílka v GHMP) a 3 dopisy Františka Bílka Josefu Kašpárkovi, které uchovává jeho vnuk. Bílkovy dopisy nejsou datovány, ale u dvou z nich můžeme podle obsahu spolehlivě určit rok vzniku (1921 a 1923), třetí pochází také z počátku 20. let. Bílkových dopisů existovalo původně mnohem více, ale Kašpárkova dcera později většinu z nich vyhodila, protože se jí zdály „pracovní“ a nezajímavé.

Nesporně zajímavý a unikátní je Bílkův dopis z roku 1921, kde J. Kašpárkovi vysvětluje důvody svého přestupu z církve římskokatolické do nově vzniklé církve československé (dopis není datován, ale ze dvou událostí můžeme určit, že byl napsán v průběhu roku 1921: Bílek přestoupil do nové církve pravděpodobně v únoru 1921 a J. Trautes, o kterém se Bílek zmiňuje jako o žijícím, zemřel 29. 12. 1921):

Vážený pane Kašpárku!

Církev je rodina. Ať je sebeničemnější rodina, přec hodný syn ji neopouští; pracuje pro ni i když ho vypudí od sebe.

Toto slovo je balsámem pro ty, kteří se nikdy náboženstvím neobírali. Bylo jim klidno a pohodlně nestarati se o náboženství. Náhle je vyrušili zastrašujícím, vyhrožujícím způsobem: Musíte se vysloviti! A oni nyní zuří.

Jedna z hlavních zásad Jana Husa byla: jenom oběť čistých rukou může býti svatá. Církev římská i jiné ostatní měly ruce hříšné, prolévaly bratrskou krev; už od počátku války jsem říkal: Znovu začítí, „musíme se znovu zroditi“. Proto jsem vítal církev československou novou, ruce čisté, „nové zrození“. Posiloval jsem je svým slovem, účastnil jsem se modliteb i svatých přijímání. – Pracoval jsem od svého jinošství i pro církev římskou. Pracoval jsem pro ni i tehdy, když mne vypuzovala a pronásledovala. Po třicetileté práci jsem oné práce marnost uznal a vítal jsem nové hnutí, vítal jsem vděčnější pole práce a – přestoupil jsem.

Přestupování není činem náboženským, nýbrž politickým. Vyhrožování a zastrašování při tom je věcí špatnou. Nepřestupovat – ale znovu se zroditi z ducha.

Církev československá je církví národní a církví naší rodiny všeslovanské. Dosud jí schází vše, a hlavně znovuzrození. Není vyhnutí, musím se včas tam hlásiti k duchovní práci. Pochopí mne a poslechnou?

Nemohou chtít starce kněze římské přeroditi, nemohou činiti násilí s přestupováním ani naším rodičům. Avšak silnou ideou duchovní pracovati je třeba pro všechna vyznání světa, celý svět – i Řím – znovu zroditi.

Psal jsem Vám o výpomoc žitnou moukou, naše dopisy se křížovaly.

Zda se vrátil už domů p. Trautes, že slíbenou návštěvu u nás neuskutečnil?

Pozdravuji Vás, Vaše milé i celé Vaše ovzduší oddaně.

František Bílek

Už v roce 1922 napsal J. Kašpárek do Rodného kraje článek o Bílkovi, věnovaný jeho padesátým narozeninám (text přetiskujeme dále). Ze své pozice člena kuratoria Smetanova muzea v Jabkenicích v roce 1922 nebo 1923 navrhl a prosadil, aby byl Bílek pověřen zhotovením pomníku Bedřicha Smetany v Jabkenicích. Pomník byl slavnostně odhalen v srpnu 1924, ale Bílek začal s jeho přípravou někdy koncem léta 1923. Ve svém dopise z roku 1923 vysvětluje Bílek Kašpárkovi, resp. kuratoriu svou představu a ideu pomníku:

Vážený pane Kašpárku,

pomník Smetanův mi působil již mnohou starost, sotva jsme začali: Bylo rozhlašováno v novinách, že jest to podnik stotisícový. Víte, proč se ony cifry nikdy neroztrubují po veřejnosti (hlavně když to není pravda!) – protože soudruzi pomlouvají, a řemeslníci při zadávání dvakrát tolik od umělce žádají. Prosím Vás, ať mi o cenách nemluví v novinách; naopak, ať se v M. Boleslavě zeptají, co bude stát Mařatkův pomník padlým a posoudí pak moji starost a práci při podniku mém o padesáti tisících. Vždyť má práce je větší a s větší výpravou podnikána.

Také si stěžovala Sporobanka, že do 12. XI. neměla složené peníze. Náhodou se tím ničeho neztratilo; už jest opět vše v pořádku. – Stran podobizny B. S. jako obraz se chytilo, že ku žádnému rozhodnutí nedošlo; až bude slavnost, jak by komitét onu příležitost (ať podati či prodati tak cennou věc) vítal!

Pracuji na modelu pomníku. Jak jest mým zvykem, nemohu sleviti a zatlačiti myšlenku práce; a tak mi roste pod rukou se vší silou; vždyť jest to můj vztah ku světu bratří a – ku milému B. Smetanovi.

Myslím, až bude model po čase hotov, že se p. poslancem D.² ke mně vejdete, abyste práci uviděli a ocenili.

Pozdravuji Vás, Vaši paní i rodiče oddaně, a jsem Váš

František Bílek

Rozbor myšlenky a práce pomníku: Na oválné ploše 7x5 m blíže myslivny v Jabkenicích zřídí se 150 cm vysoký betonový podstavec obložený velikými balvany a opatřený schodištěm.

---

² Jan Dubický, poslanec za agrární stranu.

Na podstavci jest umístěn reliéf Smetanova díla (Vysoká vypuklina z hořického pískovce 3 m vys. a 4 m široká). Relief složen s 5ti polí: 1. Jeho dolce písni a tria oper, 2. z Dalibora, 3. hymna Libušina, 4. Báseň „Má vlast“, a 5. „Z mého života“.

Před vypuklinou díla stojí sama postava B. Smetany v nadživotní velikosti.

Proč se nespokojuji s pouhou postavou B. S., když jest málo prostředků? Protože tělesná podoba hovoří více o jeho rodu a prarodu. Vlastní podobu tvůrce rýsuje jeho dílo.

Dále pravíte: Není této námahy a oběti do Jabkenic škoda? Odpovídám: Nerozpakoval bych se svěřiti onen památník ani poušti. Ať se putuje pro světlé pamatování ku jednomu z nejdražších lidí. Ať ožije kraj i lid, ve kterém dýchal a tvořil jeden z nejjemnějších a nejoblavějších světlých bratří tvůrců!

Odhaduji, že jediný Bílkův dopis, který se mi nepodařilo přesně datovat, patří vůbec k prvním dopisům Kašpárkovi a pochází nejpozději z roku 1923 (kdy ještě žili oba rodiče J. Kašpárka, které Bílek pozdravuje):

Vážený pane Kašpárku,

Představuji si Vás dobře: Stále zaměstnaný a ve mnohých starostech. Nicméně vytrhněte se též ze zajetí starostí svých, ať Vás zase jednou přivítáme v našem vlídném bezstřeší.

I mne si můžete dobře představit: V denní práci jsem a v dosti pilné. Útěchu mám v tom, že vznikají pod mým dotekem práce, kterých nikdo už ne(o)dmyslí.

Co se týče mého duchovního světa, ten je ještě – pro Vyšší Vůli – dosti utajen; utajen v práci, utajen v rodinném žití, utajen v mém úsměvu. Můj svět je velmi utajen a – tolik sám!

Z prací výtvarných jsou nové mnohé řezby, obrazy i rytiny. Jde to vše ihned z domu, nezdrží se u mě ničeho. Měl jsem přednášky doma i jinde a zase mám vyjeti do 5–6 měst. Mezi pracemi zase se objevuje architektura, Vyšší Vůle tak si přála!

Jak budete moci, zajed'te do Prahy a zavítejte i k nám; uvidíme Vás rádi. Pozdravuje Vás i pány rodiče³ oddaně

František Bílek

V roce 1930 inicioval Josef Kašpárek vznik dalšího Bílkova díla určeného pro veřejnost. Jednalo se o pamětní desku učiteli Janu Trautesovi, od jehož smrti mělo uplynout 10 let a která byla odhalena na škole ve Strenicích 5. července 1931. Podrobnosti o této akci jsou uvedeny v mém článku o Trautesovi ve Zprávách SFB č. 45/2020. Tři dochované dopisy J. Kašpárka z dubna a května 1931 se týkají právě realizace této pamětní desky, ale z dopisů prosvítá ještě jiný důležitý aspekt: J. Kašpárek nebyl jen hluboký

---

³ Matka J. Kašpárka zemřela 8. 1. 1924, otec 30. 4. 1933.

ctitel Bílkova díla, ale zároveň toužil některá jeho díla vlastnit a denně se z nich těšit. V době selské konjunktury po první světové válce si mohl dovolit některé originály pořídit, ale v době hospodářské krize to pro něj bylo již velmi obtížné. Proto se v té době rád spokojil s reprodukcí nebo jen fotografií díla.

Právě v dopise z 21. dubna 1931 se ptá: „...Nyní soukromý dotaz: četl jsem tyto dny opět dílo mistra Březiny „Hudba pramenů“ za doprovodu Vašich ilustrací. Vždy mě velmi zaujal a neobyčejně se mi líbil úvodní list, který plně vystihuje krásu i hloubku „Hudby pramenů“. Mám na mysli obraz, na kterém zpodobněna postava, jejíž ruce vyluzují hudbu na strunách ze slunečních paprsků. Nemáte mistře původní návrh na prodej? Neb snad patří vydavatelství knihy „Odkaz“? V tom případě mohl byste mi snad u těch pánů získati reprodukcí, zařazenou v knize, snad by ji ještě měli samotnou k přenechání. Byla-li by opatřená Vaším podpisem, byla by mi stejně milá a vzácná jako originál. Mimo to líbí se mojí ženě obrázek ženy, návrh to na reliéf „Vejde žena a obrátí kapitolku našeho života“. Nemáte mistře obrázek ten rozmnožen tiskem?...“

Pohled do světnice u Kašpárků, na stolku vpravo plastika Slepci, 20. nebo 30. léta.

Bílek mu zřejmě obratem odpovídá, že reprodukce k mání není, že by musel vyhotovit nový originál, protože Kašpárek v následujícím dopise ze 4. května 1931 reaguje: „...Co se týká obrazů, lituji, že nejsou k dostání jako dřevoryt nebo litografie, upravené jako originál jsou cenově vyšší, musím si ponechat prosbu o vyhotovení na dobu pozdější. Obraz z „Hudby pramenů“ je mi svým námětem a samozřejmě mistrným provedením tak drahým, že využiji nejbližší příležitosti si jej opatřiti, nyní jsem měl mojí i ženinou nemocí velmi značná vydání, tedy myslím tak po žních... Ani nevíte mistře, jak se mi to těžko odkládá, nejraději jsem byl v době poválečné, když jsem mohl okamžitě se rozhodnouti a také jsem šťasten, že jsem získal v době selské konjunktury díla tak vzácná, jako Vaše. Kolik mi přinesly duchovní rozkoše, povzbuzení a radosti, je mi těžko

vyličít. Kdyby bližní věděli, o co se připravují, nechávají-li dílo Vaše bez zbožňování a i bez povšimnutí...“

K 60. narozeninám F. Bílka napsal J. Kašpárek další článek, ve kterém jeho dílo a osobnost vyzdvihuje a chválí. Článek, který vyšel v Rodném kraji dne 17. listopadu 1932 (roč. XXV, č. 47), je převážně postaven na poznámkách z osobního rozhovoru obou mužů a jako takový je zajímavou sondou do Bílkova myšlení a světonázoru. Proto ho také přetiskujeme jako doplněk k tomu článku v plném znění.

Další dochovaný dopis J. Kašpárka z 23. dubna 1935 je reakcí na Bílkovu přednášku⁴ v rozhlase o Velikonocích téhož roku:

Slovutný mistře,

přednáška Vaše v radiu na Velký pátek byla vzácným darem velikonočním pro tisíce posluchačů, kteří touží po opravdovém Poznání. Čekal jsem s napjetím a nedočkavostí určené hodiny Vašeho proslovu a moje víra a přesvědčení, že se nám dostane Slova živého, nebyla zklamána.

Pozval jsem členové rodiny i přátelé ku poslechu a viděl nejlépe účinek u těch, kteří neznají ani Vás, ani Vašeho díla, - jak hluboce byli dojati... Po ukončení proslovu pozoroval jsem mohutný dojem a ulehčili si větou: „Něco tak krásného jsme ještě neslyšeli.“ – I musel jsem jim vyprávěti o Vašem díle a čisté Vaší osobnosti.

Mistře můj, rád bych napsal do agrární revue „Brázdy“ o mém dojmu z přednášky a poukázal znovu na nezbytnost pěstování duchovních hodnot, bez kterých všechna snaha hospodářská, sociální a politická jest nemyslitelná. – Mohl byste mi drahý mistře poslat k nahlédnutí Vaši přednášku, abych některé citáty mohl doslovně uvést?

Letošního roku měl jsem v Zemědělském rozhlase přednášku, kterou Vám posílám v otisku. Byla uveřejněna také v „Zemědělské jednotě“.

Asi se chystáte do drahého Vám Chýnova, jaro nám konečně slibně začíná. – Jsme v nejpilnějším setí, jařiny nám již vzcházejí, ozimy jsou krásné, nyní sejeme řípu.

Sám před svátky a ještě nyní prodělávám chřipku a trochu zánět průdušek.

Dovoluji si prositi o vyřízení uctivých pozdravů vzácné Vaší rodině, Vám pak se oddaně poroučí vzpomínající

Josef Kašpárek

Bohužel nevíme, co Bílek odpověděl a zda přání vyhověl. Každopádně v Brázdě o něm toho roku žádný článek nevyšel. V dubnu 1937 se Kašpárek opět obrací na Bílka s prosbou, zda by nemohl zapůjčit sádrové modely Smetanova pomníku a Trautesovy desky, popř. nějaké skici k pomníku pro

---

⁴ F. Bílek pronesl 19. 4. 1935 v rozhlase přednášku „Kristus ve výtvarnictví“, která nebyla nikdy publikována.

chystanou výstavu v Praze, která má být doprovodnou akcí k velkému sjezdu selského dorostu, kterého se mělo zúčastnit 60 tisíc chlapců a dívek z celé republiky. Opět nevíme, zda Bílek přání vyslyšel.

Další Bílkovo jubileum, tentokrát půlkulaté (65), je Josefu Kašpárkovi opět příležitostí k oslavnému článku. Rozsáhlý text o jedné a půl tiskové strany vyšel 1. prosince 1937 v revue československého venkova „Brázda“ (roč. XVIII, č. 17-18) a jmenuje se „Rolník na besedě u sochaře Františka Bílka“. Protože se obsahově většinou překrývá s články z let 1922 a 1932, jeho celý přepis najdete na webových stránkách SFB. Zde ocituji jen jeden odstavec přinášející Bílkův originální pohled na (nové) náboženství: *„V úvahách dostali jsme se k úkolům kulturním a otázce, jaké poslání v národě a dějinách lidstva má náboženství. – Poslyšme, co o těchto předůležitých problémech mistr Bílek soudí: „Kultura západu nás plně neuspokojuje a obracíme své hledí tak k východu. Napojení poznáním obou těchto kultur, utváříme novou filosofii, kterou můžeme nazvat náboženstvím naší doby. Také dějiny naše musíme bráti v úvahu až z nejzazšího poznání, chceme-li pochopiti smysl našich dějin a z toho pochopení tvořiti poznání nové. – Od Komenského k Husovi, k Cyrilu a Metoději a dále až k prvním červánkům kultury a náboženství starých Slovanů. A z takto oproštěného názoru musíme utvořiti názor nový – nové Slovo, které by mělo význam a cenu pro celé Slovanstvo i Evropu. A nevyslovíme-li toto nové Slovo, potom náš národ nesplní své poslání světodějně a jako světu neužitečný svou existenci neudrží!“*

V březnu 1939 navštěvuje J. Kašpárek naposled F. Bílka v jeho pražském ateliéru a tato návštěva mu byla pravděpodobně impulsem, aby napsal o Bílkovi svůj poslední článek („Rozhovor rolníka s umělcem“). Krátce po návštěvě píše Bílkovi poslední dochovaný a zřejmě i poslední dopis, který je datován 22. března 1939 a ve kterém ho žádá, aby mu prodal jednu z plastik, kterou v ateliéru viděl:

Slovutný mistře,

vzpomínám po návratu domů na několik nádherných duchovních okamžiků, které jsem prožil ve Vaší společnosti. Nezapomenu na ně nikdy a budou mi posilou v tomto slzavém údolí. – Zaplat' Vám za to Pán Bůh. – Při tiché prohlídce Vaší svatyně, nejvíce mě tentokráte zaujala plastika, kterou bych nazval „pokořený“. – Již jednou jsem toužil ji mít ve svém příbytku. – Byla by tak jedinečným doplňkem k dílům, která již od Vás mám. – Mistře drahý, dovoluji mi tichou otázku: „Bylo by možné tuto plastiku od Vás získati?“ – Tehdá Jste byl ochoten dílo mi přenechat, ale cena byla nad moje peněžní možnosti. Poznamenal Jste, že byste ji musel ještě upravit (podstavec s nadpisem, mimo to Jste si vymíňoval zapůjčení na výstavu). – Snažil bych se ze všech sil, abych mohl otázku finanční vyřešit a Vaše dílo získat, neboť mi připadá jako zářící maják, ukazující směr k říši naděje a víry ve spravedlnost. – Slyším Vaše vřelá, osudově závažná slova, jako by byla vyslovena apoštolem a prorokem: „Blahoslavení spravedliví – – –“.

Jsem v duchu s Vámi a prosím, abyste věřil, že zůstávám Vaším ctitelem i přítelem v dobách dobrých i zlých. Jakákoliv povinnost a služba z mé strany, bylo-li by ji zapotřebí, byla by rozkazem a radostí. – Ještě musím poznamenat, že přes omezené výplaty v peněžních ústavech, snažil bych se třeba prodejem v hospodářství získat obnos k vyplacení co nejrychlejšímu, když byste moji prosbě vyhověl a žádanou plastiku mi přenechal.

Vyprošuji si uctivá pozdravení i poručení na milostivou paní a Vás, mistře drahý vděčně vzpomínám a oddaně zdravím.

Váš horoucí ctitel

J. Kašpárek

V tomto případě víme, že Bílek vyhověl a plastiku zřejmě upravil a prodal. Nevíme jenom, proč to trvalo celý rok; paní Kašpárková potvrzuje obdržení zásilky (plastiky) dne 27. 3. 1940:

Slovutný pane Bílek!

Promiňte laskavě, že teprve nyní s díky kvitujeme příjem Vaší zásilky, která v pořádku došla. Muži Jste způsobil velkou radost, ač jej zásilka stihla již v době choroby. Nemoc tentokráte nebezpečně doléhá.

Věříme v Boha, že náš uchrání horšího. Současně zasíláme splátku.

Uctivě se poroučí

M. Kašpárková

Rodinné foto od Kašpárků, sedící dcera J. Kašpárka Milena, asi rok 1974-5; v pozadí Bílkova plastika Komenského.

Bílkova plastika Úžas (výška 54 cm), kterou vyřezal pro J. Kašpárka.

Snad musel Josefa Kašpárek s objednávkou počkat až po žních, kdy měl více prostředků, snad do toho přišla další jeho nemoc a s ní spojená vydání. Každopádně se však situace vyvinula tak, že plastika zastihla J. Kašpárka již vážně nemocného a do smrti mu zbývalo pouhých pět týdnů. Zemřel 27. dubna 1940.

František Bílek zemřel o rok a půl později. Když poté jeho dcera Berta připravovala soupis otcova díla, obrátila se také na paní Kašpárkovou s prosbou, aby jí poslala informaci o plastikách, které její rodina vlastní. Paní Kašpárková odpověděla:

Vážená paní! Na Vaši žádost Vám zasílám rozměry soch

1) Slepci (výška 40 cm, šířka 18 cm)

2) Orba (výška 28 cm, šířka 47 cm)

3) Úžas (výška postavy 54 cm, šířka podstavce 20,5 cm)

4) Komenský (výška 51 cm, šířka 30 cm)⁵

Poroučí se Vám

Marie Kašpárková

V Jizerním Vtělně 14. XI. 1942

Díky tomu přesně víme, která trojrozměrná Bílkova díla pan Kašpárek vlastnil. Jeho potomci stále vlastní dvě z těchto plastik: Slepci a Úžas. Zbylé dvě (Orbu a Komenského) prodaly děti J. Kašpárka v 70. letech do Národní galerie v Praze. Vedle plastik vlastnil řadu Bílkových litografií a dalších tisků a také unikátní reliéf, vytvořený kopií matrice pro uměleckou vazbu knihy E. Chalupného „J. V. Sládek a lumírovská doba české literatury“ (1915).

Seznámíme-li se s životem Josefa Kašpárka a začteme-li se do jeho textů, poznáme, že byl člověk velmi mravně vyspělý, který nezištně pracoval ve prospěch společnosti a usiloval o její kulturní povznesení a duchovní obrodu. Pro Bílkovo dílo a jeho propagaci, byť prostý rolník z venkova, učinil pravděpodobně víc než leckterý známý umělecký kritik. Na rozdíl od uměleckých kritiků totiž na Bílkovi v první řadě neobdivoval jeho výtvarné dílo, ale jeho život, životní postoje a názory. Viděl v něm proroka a svého duchovního učitele. Věřil, že šířením jeho myšlenek dokáže ve venkovském lidu zažehnout jiskru zájmu o duchovní umění a skrze něj o duchovní a čistý život, kterého si na Bílkovi tolik cenil.

František Kožíšek

Děkuji vnukům Josefa Kašpárka, Milanu a Michalovi Kašpárkovým, za poskytnutí podkladů k napsání tohoto článku: dobových článků, fotografií

---

⁵ Národní galerie eviduje tuto plastiku pod názvem „Památce bratří, kteří zachovali víno dobré do konce“ a datuje ji do roku 1911.

a korespondence i osobních vzpomínek.

Sádrový (?) reliéf, který F. Bílek zhotovil pro J. Kašpárka. Tento reliéf Bílek původně vytvořil pro uměleckou vazbu knihy E. Chalupného „J. V. Sládek a lumírovská doba české literatury“ (1915). Jedná se vlastně o plastický negativ obálky knihy resp. o kopii matrice, použité k vytlačení obrazu do papírové vazby.

Jubileum velkého myslitele, umělce a člověka

Pro „Rodný Kraj“ napsal J. Kašpárek

Tyto dny psaly noviny, že sochař Fr. Bílek slaví padesátileté narozeniny. Řadí se dnes mezi nejzajímavější zjev našeho uměleckého světa doma i v cizině a všeobecně jest za největšího českého sochaře vůbec.

Nemíním zde rozebírat, neb dokonce kritisovati jeho umělecká díla, k tomu jako laik necítím se povoláním, rád bych však nastínil vhodný obrázek člověka krásného a dokonalého.

Když jsem navštívil mistra Bílka minulý týden v jeho ateliéru, abych mu projevil blahopřání k padesátiletí, zúmyslně jsem se snažil zavést rozhovor o otázkách, týkajících se života na venkově, neboť názory tak vynikajícího myslitele stojí vždy za to, aby se o nich uvažovalo. Tím raději jsem tak činil, věděl-li jsem předem, že rozhovor o venkově nebude mu nemilým. Sám velmi často zalétá ve vzpomínkách do jihočeské vísky Chýnova, kde jako syn koláře a malorolníka se narodil a kam každoročně ku své staříčké mamince se svojí rodinou zajíždí na celé léto. Mistra zastihl jsem v pilné práci. Laskavý úsměv a hřejivý pohled vítal mne v jeho dílně.

Tichým, melodickým hlasem počal vyprávěti: „Vrcholným bodem všeho snažení jednotlivce má býti zduchovnění života. A není druhého povolání, kde toto zduchovnění dalo by se nejkrásněji uskutečnit, jako právě v rolnictví. O tom nám podává důkaz život našich dědečků, kteří dovedli žít v harmonii s přírodou a tím s každým, s kým se stýkali. – Jak dojemný, teplý a hluboký byl poměr rolníka k rodině, ku zvířectvu, k půdě, ke všemu tomu pociťoval vřelé city vzájemného soužití. – Život v rodině, poměr muže k ženě, k dětem, čeledi, k zvířatům, k půdě, – toť sám něžný obřad!

A máme zde pěkné dokumenty tohoto krásného poměru v dílech Holečkových a Němcové. Vždyť i já byl svědkem za mého mládí, že jsme jinak u nás žili, než se žije na venkově dnes. Život rolníka jest obrazem života samého: ráno odchází od rodiny, z domova na pole a po vykonané práci vrací se zpět k rodině, domů. – Vždyť my všichni jsme dětmi, které opustily náruč Otce, aby se k němu vrátily. Jsme paprskem, který se vrací ku svému slunci. – Bolestnější jest Otce viděti a tušiti, ale nemíti síly dostati se do jeho náručí. To jest, viděti a toužiti po nejvyšším ideálu dokonalosti a pravdy a nemíti síly k tomuto cíli se dopracovati. Naše povinnosti ve státě demokratickém jsou veliké a zodpovědné. V první řadě máme si uvědomiti zodpovědnost demokratické vymoženosti: vládnouti si sami sobě! Musíme se snažiti dobře vládnouti každý ve svém okruhu v rodině, v hospodářství apod. Vůkolí musí nabýti naší mravní převahy, vždyť jsme hlavou, vůdci rodiny a zodpovědní za jejich život! – V době naší vzniklo mnoho náboženských útvarů a zájem o duchovní otázky jest velký. Nejsme spokojeni již se životem samým, ale ptáme se po jeho smyslu! – Smyslem života není utrpení, toto jest jen cestou k míru, ku štěstí a k radosti života. Do života jdeme z rozkoše aneb z lítosti.

Kdo jde z rozkoše, aby život jen materiálně využil, vyzískal, – ten nezmůže! Jen ten, kdo jde z lítosti, připraven na utrpení, ten vítězí.

Vraťme se zpět k rolníkovi: žije-li a pracuje-li v hospodářství s vědomím možného utrpení, ztráty a nedá-li se překvapiti ztrátou finanční a ztrátou vůbec, ten ve svém hospodářství bude klidný a šťastný! A tak je v celém našem životě.

Často jsem si myslel, že zemědělské učiliště vedle nauk odborných měly by pěstovati i duševní zušlechtění. Muselo by se tak státi ve smyslu selské tradice a obrození novými myšlenkovými proudy náboženského a filosofického poznání. Pak-li toto půjde ruku v ruce se zdatností zemědělskou, splní rolník své veliké poslání v národě i ve světě. Stane se příkladem soběstačnosti hospodářské i duchovní zdatnosti.

Ještě něco o snaze kulturního a náboženského poslání v národě a v dějinách světa. Kultura západu počíná nás neuspokojovati a obracíme své hledí k východu. Napojení poznáním obou filosofí, utváříme novou filosofii, nebo náboženství nové doby. Také v dějinách našich musíme zpět, chceme-li pochopiti smysl dějin a z toho pochopení tvořiti poznání nové. – Od Komenského k Husovi, k Cyrilu a Methoději a dále až k prvním červánkům kultury a náboženství starých Slovanů.

A z takto proštěného názoru musíme utvořiti nový názor, nové slovo, které by mělo význam a cenu pro celé Slovanstvo a Evropu. A nevyslovíme-li onoho nového Slova, potom národ náš nesplní svého poslání světodějného a jako takový svoji existenci udržeti nemůže.“

Odcházíte z návštěvy s pocitem myšlenkové síly a bohatství toho, kdo s námi hovořil. Vzpomněl jsem si na výrok mistra Bílka, když mi jednou vyprávěl o poslání učitele a vůdce lidu. – Privil: „Poslání učitele a vůdce lidu je veliké a svaté. Necht' každý takový, který si je vědom důležitosti a zodpovědnosti svého poslání, musí dáti bližnímu kus své bytosti a duše, aby i po příchodu nejen sám, ale i vůkolí pociťovalo, že jsme obohaceni veleknězem a prorokem!“

Rodný kraj, roč. XV, č. 47, 24. 11. 1922, str. 5-6.

Svět je na dějinném přelomu světového názoru. Vzkaz sochaře Mistra Fr. Bílka mladoboleslavskému venkovu

Píše Josef Kašpárek, rolník v Jiz. Vtelně na Mladoboleslavsku

Noviny psaly minulý týden o šedesátinách akad. sochaře Fr. Bílka. Podivil jsem se při častém styku s Mistrem, že by byl opět o deset let starší, neboť mi připadá pouhým okamžikem uplynulá doba, kdy jsem mu přál k jeho padesátce nejhojnějšího zdraví. Tentokrát rozmýšlel jsem se dlouho, mám-li Mistra navštívit, neboť po celý letošní rok jsem jej neviděl, zdraví vypovídalo mu službu a zprávy jeho nemoci nebyly utěšující. Leč právě dlouhá doba nepřítomnosti u Mistra mě nutila návštěvu moji ohlásit a v určený den zaklepat na dvěře jeho ateliéru v Praze. Byl jsem potěšen, když mi vyšel vstříc s hřejivým úsměvem a pohledem plným dobroty zval mne dále. Vzpomněl jsem mého rozhovoru s ním před deseti léty, o němž jsem tehdy psal v „Rodném Kraji“, a zavedli jsme hovor na dobu současnou. Pokusím se sdělit myšlenky tohoto hlubokého myslitele, které jsou zároveň vzkazem venkovu na Mladoboleslavsku, kde Mistr našel plné porozumění pro jeho výtvarné dílo. Zde smysl jeho slov:

„Doby, které prožíváme, jsou tak strašné, že dosahu si nejsme ani dobře vědomi a nejpovážlivější je to, že si mnohdy vážnost doby plně neuvědomí ani sami vůdcové lidu. My a celý svět zmítá se v horečce existenčních zápasů o skývu chleba právě proto, že svět a my všichni opustili jsme zbožnění a náboženství života. Nemyslím náboženství církví, které jsou stejně daleko pravého zbožnění, poněvadž jsou ve službách bloudících a tedy ve vleku zmaterialisovaných ideí. Kazatelé i kněží nemohou naučiti věřící duchovnímu životu proto, že sami jsou na hony vzdáleni oblasti ducha. Ale co posuzovati svět. Podívejme se na náš život a dle něho si nejlépe utvoříme představu, jaká rozpoltěnost panuje v nás. Potkáme-li někoho na cestě neb ulici, díváme se na něho jako na jedince. Není to správné: my jsme uvyklí tělo i duši za jedno považovati a dobře víme, jaký mezi nimi pracuje vzájemný nesoulad. Kolik jedinců je tak šťastných, aby mezi tělem a duší panovala harmonie? Většina lidí je zmítána úporným bojem těla a duše a dle toho, která část člověka je silnější, ta vynikne a druhá zaniká. Šťastný jedinec, jehož duše je tak silná, aby si podmanila tělo a naopak, zle je s takovým člověkem, kde duše je v otroctví těla. Nyní si přenesme tento soulad a nesoulad vůči ženě, dětem a rodině vůbec, k obci a státu. A jako je organický celek, jedinec i stát, takovým celkem je Evropa a celý svět.

Díváme-li se z tohoto hlediska na poměry, v jakých žijeme, vycitíme zjevně, že celý svět je na dějinném přelomu světového názoru, s kterým souvisí uspořádání života soukromého, rodinného, národního a světového vůbec. Je zde zápas doby, prosycené materialismem a s ním souvisejícími

neřestmi, ať již sobectví, necitelnost atd. Největší zájem lidstva minulého století až po dobu současnou byl o statky vezdejší, proto ono rozvrstvení společnosti lidské na politické strany. Každá se předháněla a předhání k docílení největších hmotných úspěchů za použití zbraní nejpodlejších a proto zápas politický skytá tak smutný obraz vzájemné nevraživosti. Vůdcové dělníků nevidí, že připravili filosofií marxismu dělníka o to nejvzácnější, o radost z práce, jako ji pociťuje každý tvor při tvůrčí práci a která je tak příznačná opravdovým umělcům, tvořícím nové duchovní hodnoty. Učili je ceniti jen výhody hmotné, které měly odraz na protistranu, t. j. na zaměstnavatele. Tito snažili se vyrobiti co nejvíce za nejmenšího použití dělníků. Následek racionalisace: nadbytek výrobků, nezaměstnanost.

Zemědělství nebylo ušetřeno tohoto divokého zápasu: industrialisací strženo do víru konkurenčního, snažilo se rovněž vyrobiti co nejvíce. Teplý a hřejivý poměr rolníka k půdě byl porušen, tento se snažil pomocí strojů a chemických prostředků ([u]mělého hnojiva) vybičovati z půdy, co se dalo! Poměr rolníka k půdě se změnil a místo harmonického soužití nastal boj: kdo s koho. – Půda jako dobrá matka člověčenstva otevřela své štědré dlaně docela a darovala tolik plodin zemských, že si s nimi nyní neví rady. Proto se dá očekávati, že poměr rolníka k půdě bude změněn ne dobrovolně, ale vlivem následků a hříchů doby minulé i současné. Jako se zavírají továrny a stroje určeny k zahálce, tak i rolník bude nucen vrátiti se k úhoru, aby půdě se dostalo tolik ohledu a odpočinku, kolik jí náleží. Žádný hřích není bez následků, vždy za ním jde trest a utrpení. Dnešní doba jest právě oním očištným prostředkem, neboť z utrpení a lítosti rodí se vysvobození. Neboť žádné vítězství, jemuž nepředcházela bolest, není pravým ani trvalým.

Možno očekávati, že jsme na prahu doby, která obrátí zájem k duši člověka, aby tato v přátelském souladu s tělem dala základ ku vnitřnímu klidu člověka, rodiny národa a člověčenstva vůbec. Ovšem, dnes těžko říci, kdy tento obrat bude zjevným. Dobu tu mohou tušiti jen jedinci, kterým je Bohem dopřáno, aby nahlédli za clonu světového dění. Ti jsou vyvoleni Stvořitelem, aby se stali proroky a spasiteli lidstva. Kéž by to byl národ náš, aby ostatnímu světu ukázal správnou cestu, vedoucí ku jich spasení.“

Kdo zná dílo Mistra Bílka, tuší že jest jedním z těch vyvolených, který svým uměním zjevně naznačil cestu k duchovní obrobě jedince i národa. Bohužel, doba ještě nechápe, jako nechápala díla geniů Smetany, Mánesa, Němcové a tyto spíše ubíjela, než aby je vyslechla se srdcem pokorným. Až v dobách zápasů a úzkosti o existenci národa pochopili jsme všichni, čím jsou pro naše bytí a oddali jsme se obrodným vlivům jejich děl do té míry, že pod jejich inspirací a ochranou jsme vešli do osvobozené vlasti. Jest jisté, že výtvarné slovo Mistra Bílka, prolnuté neskonale láskou pro bližního i národ, stane se požehnáním našim dětem. Tragedie jest v tom, že sám tvůrce stává se obětí vlastního díla za nechápavé lhostejnosti vlastního národa.

Ku květinám a krásným darům, jimiž byt jubilanta je přeplněn, připojuje venkov našeho kraje vřelé přání trvalého zdraví a slunečného podzimu do dalších desetiletí.

Rodný kraj: agrární týdeník věnovaný zájmům lidu v okresích Bělá, Benátky Nové, Brandýs nad Lab., Český Dub, Jičín, Libáň, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Nymburk, Sobotka, Turnov, roč. XXV, č. 47, 17. 11. 1932.

Rozhovor rolníka s umělcem

Josef Kašpárek

V nynějších dobách neklidu a nejistot, snažíme se nalézt ostrůvek klidu a tichého uvažování, abychom svůj zřetel mohli obrátiti do svých niter a kladli si otázky po smyslu života a jeho nejvyšší Pravdě. – Moje přátelství s velkým sochařem Františkem Bílkem z Prahy – mystikem a náboženským myslitelem – poskytuje mi možnost vzácných rozhovorů, z nichž jeden se vynasnažím sdělit čtenářům našeho listu. – Jmenovaný umělec jest věrným synem venkova, který s horoucím cítěním lne k rodné hroudě a svému domovu.

Není tomu dlouho, kdy jsem zaklepal na dvěře jeho svatyně. Vyšel mi vstříc – jako vždy – svým zvláštním úsměvem a jeho hluboké, dobré oči nasvědčovaly, že jsem přijímán rád a bez přetvářky. Navazuji rozhovor s poukazem na zlé doby, které prožíváme, kdy pravda, spravedlnost jest cynicky deptána a zrazována!

„Život jest těžký a zdá se, že trnitá cesta není ještě dokončena. Vzrůstá chaos a bezradnost, vinou zpronevěry se duchovnímu životu, zvláště pak vznešené Pravdě. – Co jest Pravda? – Vše, co naši duši povznáší a činí dokonalejší, ušlechtlejší. – Pravdě nemožno se naučiti, ani ji obdržeti bez zásluhy, anebo ji někomu darovati. – Cesta ku Pravdě jde utrpením a jest cestou svízelnou. Nedojde Pravdy ten, kdo netrpěl a kdo nepoznal tíhu života.“

„Ptáte se, jak pomoci bližnímu na cestě ku Pravdě? – Vzbudíme-li v něm Touhu po Pravdě a Dokonalosti, ostatní již dobojuje sám. – Stačí toužiti a trpělivě čekati, až se naplní dnové a přijde den vykoupení, který jest

slavností každé duše. – Proto jest povinností každého z nás, probouzeti u sebe i bližního Touhu po Pravdě a Poznání! – Život spěje vždy k Dobru a kletbě neujde žádný, kdo tento mravní zákon zradí. – Máme proto své štěstí ve vlastních rukou a na nás záleží, jak dalece chceme býti šťastnými a jak mnoho dovedeme po štěstí toužiti.“

„Kladete mi otázku, věřím-li v život věčný a jak si jej představuji? – Bože můj, což možno o tom pochybovati? – Podívejte se kolem sebe a uvidíte, že již zde na zemi žijeme životem věčným.“ – Nato sáhl Mistr na sochu, kterou právě tesal v zimozrázovém dřevě, a pravil: „Jak by tato práce mohla vzniknouti, když by nebylo věčné krásy a dokonalosti, které jsou odrazem věčnosti? – My umělci jsme služebníky božské krásy, jsme zvěstovateli světa, ve kterém žijeme, a jsme prostředníky mezi nebem a zemí, to jest mezi říší krásy a vámi, chápajícími umění. – Pohleďte, tato socha jest pouze třískou od Díla, která odlétla při naší práci. Každá práce jest utrpením, nejvíce ovšem práce umělce, poněvadž jest odpovědným vůči nebi a bližnímu. – Může člověka povznést do sfér nadzemských, může ho však také zničit. Proto nutno býti dvojnásob opatrným, abychom bratra žíznícího osvěžili douškem věčného pramene Krásy a Dobra. – Bližní se nám však často odměňuje nevděkem a chová se k nám – umělcům – lhostejně. – A tato hluchota bližního jest utrpením a zraňuje. – Chceme bližního vést cestou nejen Poznání, ale i Štěstí. – Možno žádati více? – A kdo jest blíže Pravdy, než rolník? – Vždyť jsem sám z chalupy jihočeské, čtyři bratři byli nuceni odejít z domova za živobytím, aby pátý – jako chalupník a kolář, mohl zůstat pod rovným krovem. – A když se všichni sejdeme, kteří žijeme ve městě, vzpomínáme na domov, toužíme po půdě a venkovském prostředí. – Venkovský člověk nikdy nepřivykne městu, vždyť v nás koluje krev se selskou tradicí několika staletí a ta se umlčeti nedá. – Jen ať nám venkov zůstane zdravý, neboť z venkova musí vyjít pravá kultura naší domoviny. Venkov musí ozdraviti pravou kulturu svým duchovním založením a zanícením, aby z takové kultury získal celý svět. – Náš národ dlouho přijímal duchovní dary z ciziny, ale pevně doufám, že budeme v nedaleké budoucnosti národem dávajícím Pravdu a Štěstí!“

Mistr zadíval se do neurčita, jako by v zasnění pohlížel na vábné přeludy duchovní Svobody, ale přisedá k němu jeho dobrá žena a táže se: „Muži a jakou nám, ženám přisuzuješ budoucnost?“ – Mistr odpovídá: „Budete ochránkyní státního krbu, budete světlým paprskem, který náš život osvětlí a posvětlí. Budete tím, čím vás národ bude chtít míti. Dej Bože, abyste našly svoji píseň, která by náš zrak naplnila radostí a štěstím. Buďte andělem, který chrání od neštěstí a hrůzy, buďte štěstím rodin a vychovatelky šťastných, dokonalých dětí. Kdo vychovává ženy, vychovává národ!“

Následoval vděčný pohled, plný oddanosti, pohled dvou zraků, které si rozumějí, očí nikdy si nelhajících. Pohled dvou bytostí, žijících v ovzduší

duchovní vyrovnanosti, lásky a vzájemného sebeobětování. – A návštěvník odchází, jako by se napil z pramene Poznání.

Časopis ani rok vydání nezjištěny, str. 105.

Za Ukřižovaným Františka Bílka

V neděli 6. listopadu uplynulo 150 let od narození Františka Bílka a to je událost, kterou jsme nemohli opomenout. Také Galerie hlavního města Prahy uspořádala v tento den slavnostní akci ve vile na Hradčanech, se vstupem zdarma, prohlídkou výstavy a slavnostním přípitkem. My jsme se k připomínce tohoto výročí sešli o den dříve, v sobotu 5. listopadu, a to hned na dvou místech.

Pečení hostií. Foto M. Kellner.

Setkání v Michli. Krátce po poledni nás asi dvacet přišlo k bývalé synagoze v Michli, kde nyní působí sbor Alberta Schweitzera Církve československé husitské. Nejprve jsme vyslechli něco o historii této velice pěkné památkově chráněné budovy na břehu Botiče a potom vešli dovnitř do modlitebny s krásnými barevnými okny. Přivítala nás paní farářka Eva Mikulecká. Její maminka Milada Mikulecká byla dlouholetou členkou SFB a je také autorkou knihy František Bílek v Církvi československé husitské. Paní farářka nám vyprávěla o historii a činnosti sboru a také o dílech F. Bílka, která zde přechovávají. A tak jsme toho dne poprvé spatřili Bílkova Ukřižovaného. Třetinový model plastiky, která zdobí chrám svatého Víta, první celková plastická skica na toto téma, kterou Bílek vytvořil, je umístěna přímo v popředí modlitebny, před zraky všech věřících. Sochař by toto umístění určitě uvítal. Viděli jsme i další jeho plastiky, všechny jsou ve vlastnictví sboru, ale většinu z nich označila paní farářka za kopie: Kristovo poprsí nazvané Kéz jsme slovům tvým, Český krucifix, reliéf zachycující večeři Páně a reliéf Slepci, sošku Žehnání, reliéf Prokop Holý a také figurku z jesliček Františka Bílka. Bylo pěkné vidět, jak si sbor těchto artefaktů váží a jak se o ně stará, my ale přišli ještě za jinou místní zvláštností – v tomto sboru totiž od roku 2019 pečou hostie podle původních Bílkových návrhů, které převedli do nových matric pečicího stroje. A to jsme chtěli vidět. Protože prostor přípravy byl malý, odcházeli jsme postupně, po malých skupinkách nahoru do podkroví modlitebny, kde paní Jana Krajčířiková pekla hostie. Nalévala těsto na plotýnku a svrchu vždy přitiskla matici. Po přesně zkušební vyladěném čase – minutě a čtvrt – byla hotová oplatka o průměru asi 20 cm. Tu nechala chvíli vychladnout a potom položila naplocho a zatížila, aby se oplatka nezkroutila. Další fází procesu bylo vlhčení – oplatky se vkládaly do velké nádoby, v nichž byly misky s vodou, a zde nasávaly vzdušnou vlhkost po dobu dvou dnů. Teprve potom se z oplatek vykrajovaly vlastní hostie ve

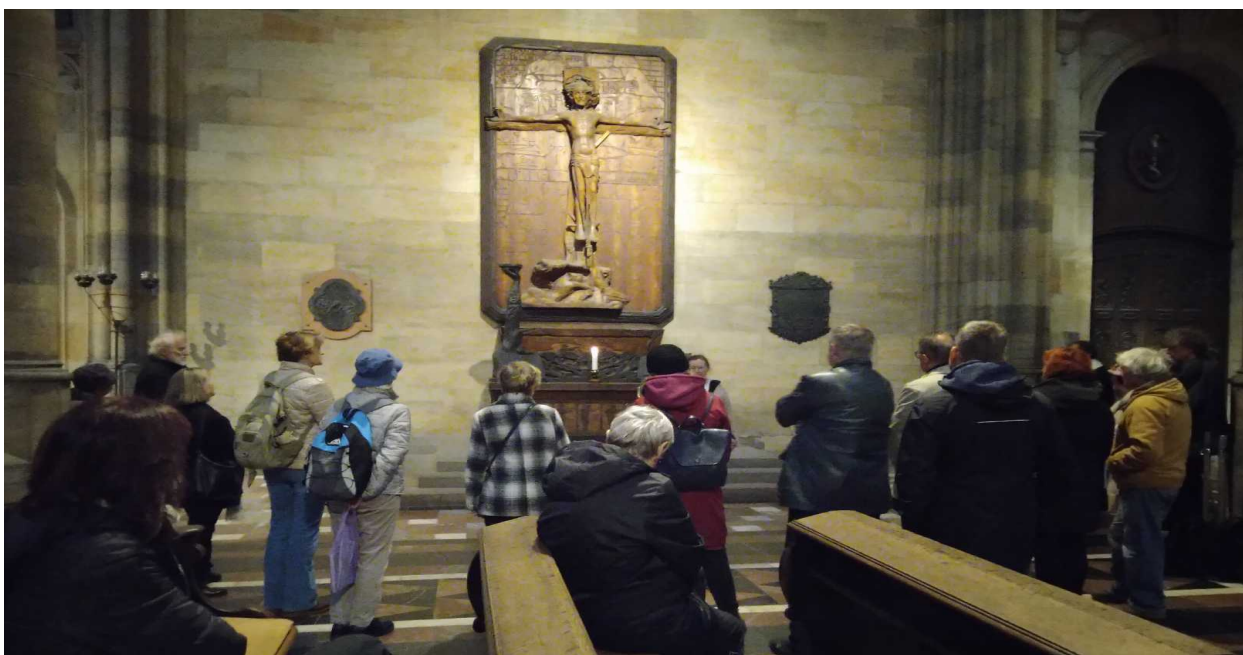
dvou velikostech. A nakonec byly zabaleny do jemného papíru a vloženy do krabiček. Sbor dnes dodává hostie do řady sborů v celé republice. Zajímavé bylo, do jakých detailů byl proces pečení hostií promyšlený, aniž by na něj existoval přesný návod – ke konečné podobě dospěli metodou pokusu a omylu.

*Hostie podle Bílkova vzoru.
Foto M. Kellner.*

Setkání v katedrále. Odpoledne téhož dne před čtvrtou hodinou jsme se sešli před katedrálou sv. Víta, Václava a Vojtěcha, kam nás strážníci vpustili hned po uzavření dómu pro veřejnost. Byl výjimečný den, nebyli jsme veřejnost. Vešli jsme do ztichlého, ale krásně osvětleného chrámu a vnímali posvátnost tohoto místa. Dostavil se dómský farář Mons. PhDr. JCLic. Milan Hanuš a zanedlouho také patriarcha Církve československé husitské ThDr. Tomáš Butta. Oba se posléze odebrali do sakristie, aby si oblékli patřičná roucha. My mezitím čekali u Bílkova oltáře, nadšení z toho, že ho máme v tu chvíli jen pro sebe a můžeme si ho opravdu zblízka prohlédnout. Sešlo se nás tu více než v Michli, byli tu nejen členové SFB, ale také přátelé ze společností O. Březiny a J. B. Foerster a další příznivci. Nejprve se ujal slova dómský farář, pan Hanuš. Zmínil se ve svém projevu o biskupu Janu Lebedovi, který kdysi jeho a jeho vrstevníky mladé bohoslovce a kněze seznamoval s dílem Březinovým a Bílkovým. Následovala promluva předsedy SFB Františka Kožíška – hovořil o tom, z jakých Bílkových zápasů vyrůstalo jeho dílo. Navázal pan Butta, který vzpomínal na návštěvu papeže Jana Pavla II. v roce 1997, kdy se papež při procházení katedrálou spontánně u Bílkova Ukřižovaného zastavil a pomodlil. I my jsme se poté společně pomodlili modlitbu Páně.

Po těchto projevech řekla Yveta Kožíšková něco o historii Ukřižovaného v katedrále. Slova se krátce ujala také členka SFB, paní Alena Kubíčková a pan Jiří Höfer, bývalý předseda Březinovy společnosti. Před kladením květin jsme vyslechli krátký úryvek ze vzpomínek Viléma Nečase vztahujících se k oltáři, u něhož jsme stáli. Na závěr slavnostního aktu jsme se společně vyfotili a také jsme využili příležitost prohlédnout si v několika minutách prázdnou osvětlenou katedrálu, což byl pro mnohé opravdu silný zážitek.

Yveta Kožíšková

Účastníci pietního aktu v katedrále.

Přehled akcí k 150. výročí narození F. Bílka

Pokusili jsme se zdokumentovat množství akcí, které se letos objevily v souvislosti s kulatým výročím Františka Bílka. I když jsme se snažili podchytit vše podstatné, připouštíme, že v našem přehledu může něco chybět. Je také otázkou, jaké akce k výročí počítat a jaké nikoliv. Společnost F. Bílka (SFB) např. pojímala všechny letošní akce jako příspěvek k oslavám 150. výročí. U jiných organizátorů jsme akci zařadili do přehledu tehdy, když byla takto výslovně uvedena nebo když se konala na podzim okolo výročního dne. Je potěšující, že na většině akcí se podíleli členové SFB, i když SFB sama nebyla organizátorkou či iniciátorkou akce. Nejpilnější byl v tomto směru pan Martin Jindra, aktivní byli i chýnovští členové v čele s paní Alenou Strašrybkovou z chýnovské knihovny. Všem členům SFB, kteří se na vzniku akcí podíleli nebo je jen svou účastí podpořili, srdečně děkujeme!

Vycházku „Za díly Františka Bílka do kostela sv. Jana Křtitele na Prádle“ uspořádala SFB v neděli 6. 3. 2022.

V dubnu 2022 vydala SFB ve spolupráci se SOB mapu „Vysočinou po stopách Otokara Březiny a Františka Bílka“.

Koncert k 150. výročí narození Františka Bílka a přednášku M. Jindry „František Bílek v liturgickém prostoru“ uspořádala Náboženská obec ČČSH v Praze 2 – Novém Městě v kostele sv. Václava na Zderaze v pátek 22. 4. 2022.

Výlet „Za Františkem Bílkem do Libčic nad Vltavou“ uspořádala SFB v sobotu 23. 4. 2022.

Město Chýnov vydalo v květnu 2022 publikaci „Průvodce po uměleckých dílech hřbitova v Chýnově“, kterou napsal regionální historik a člen SFB Karel Vošta.

Galerie hl. m. Prahy vydala k Bílkovu výročí upravené a doplněné druhé vydání již dlouho nedostupné velké monografie „František Bílek, 1872 - 1941“, která vyšla původně v roce 2000. V edičním plánu GHMP na rok 2022 je rovněž kniha „Sochař a architekt. Korespondence Františka Bílka s Josefem Fantou“, která bude obsahovat dosud nepublikovanou vzájemnou korespondenci obou mužů.

Husitské muzeum v Táboře uspořádalo výstavu „František Bílek, 1872 - 1941, umělec, mystik, vizionář“, která byla umístěna v galerii Ambit a trvala od 20. 5. do 9. 10. 2022. K výstavě byl vydán také katalog.

Město Chýnov uspořádalo od července do října 2022 výstavu, která dokumentovala vztah F. Bílka k rodnému Chýnovu a ukázala některé významné umělecké osobnosti, které Bílka v Chýnově navštěvovaly.

Výstava na panelech byla instalována v exteriéru, v parku před sportovní halou. Autoři výstavy byli členové SFB z Chýnova a okolí.

Hudební festival k 150. výročí narození Františka Bílka. Pět nedělních koncertů klasické hudby v Chýnově (v kostele, Bílkově „chaloupce“ a v oboře) a v kostele v Hrobech uspořádala ve dnech 21. 8. až 18. 9. 2022 Římskokatolická farnost Chýnov ve spolupráci s řadou dalších subjektů, včetně SFB a MSJBF.

Filmový večer s Františkem Bílkem. Promítání tří uměleckých dokumentů o F. Bílkovi (Chrám v nás / 2012, Jak mi dřeva povídala / 1973, Duše hlíny, duše dřeva / 1972) za přítomnosti režiséra M. Zábranského (Chrám v nás) uspořádala SFB ve spolupráci s Církví bratrskou v Chýnově v sobotu 17. 9. 2022.

Zájezd „Po stopách Otokara Březiny, Františka Bílka, Jakuba Demla, Jana Zahradníčka“ uspořádala ve dnech 8. – 9. 10. 2022 Společnost O. Březiny ve spolupráci se SFB. Podrobnosti o akci v samostatném článku.

Společnou bohoslužbu a zahradní slavnost k 150. výročí narození Františka Bílka (s kázáním M. Jindry) uspořádala Náboženská obec CČSH v Chýnově se spřátelenými sbory v okolí v chýnovském sboru v neděli 9. 10. 2022.

Přednášku Martina Jindry „František Bílek: originální umělec“ uspořádala v úterý 11. 10. 2022 Knihovna Jana Drdy v Příbrami.

Filmový večer s Františkem Bílkem. Promítání tří uměleckých dokumentů o F. Bílkovi (Chrám v nás / 2012, Jak mi dřeva povídala / 1973, Duše hlíny, duše dřeva / 1972) za přítomnosti režiséra M. Zábranského (Chrám v nás) uspořádala SFB ve spolupráci s Husitskou teologickou fakultou UK ve středu 19. 10. 2022 v Praze na HTF UK.

Městská knihovna Chýnov ve spolupráci s Pražskou grafickou sbírkou D.R.I.T., jejímž kustodem je člen SFB Pavel Hlavatý, uspořádala ve dnech 7. 10. až 16. 11. 2022 výstavu „FRANTIŠEK BÍLEK (1872 – 1941). GRAFICKÁ TVORBA A EXLIBRIS“.

Jiří Prášek, ředitel Prácheňského muzea v Písku a člen SFB, přednesl v tamním muzeu přednášku „Jak mu dřeva a hlína povídaly“ ve čtvrtek 3. 11. 2022 (s opakováním dne 14. 11. 2022).

V předvečer výročí, v sobotu 5. 11. 2022 uspořádala SFB vzpomínkovou akci „Za Ukřižovaným Františka Bílka“, která měla dvě části. Nejprve byl navštíven sbor CČSH v Michli, kde byla prohlídka Bílkových děl a ukázka pečení hostií podle Bílkovy předlohy, v podvečer pak akce pokračovala pietním aktem v katedrále sv. Víta na Pražském hradě u oltáře s Ukřižovaným od F. Bílka. Podrobnosti o akci v samostatném článku.

Přímo ve výroční den, v neděli 6. 11. 2022, uspořádala Galerie hl. m.

Praha den otevřených dveří v Bílkově vile v Praze, v jehož rámci mohli návštěvníci absolvovat komentovanou prohlídku vily s Martinem Krummholzem, autorem nové expozice, a komentovanou prohlídku výstavy o Bílkovi a Březinovi s autory Hanou Larvovou a Pavlem Myslínem. Na závěr byl slavnostní přípitek.

Česká televize uvedla v listopadu 2022 dva nové dokumentární filmy o Františku Bílkovi. Dokument „V hlavě Františka Bílka“ režisérky Hedviky Hlaváčkové (ve filmu účinkovali mj. členové SFB Václav Mikula, Karel Vošta a Jiří Prášek), který měl premiéru 2. 11. 2022, a dokument „Souputníci“ režiséra Maxmiliána Petříka, věnovaný F. Bílkovi a J. Plečnikovi, kteří se oba narodili v roce 1872. Ve druhém filmu, který měl premiéru 13. 11. 2022 a byl natočen v rámci cyklu „Cesty víry“, účinkoval mj. člen SFB Martin Jindra.

Dne 6. 11. 2022 vyšel na Aktualne.cz článek Martina Jindry „Chrám jako borový les. Sochař Bílek měl geniální umělecké vize, budil kontroverze“.

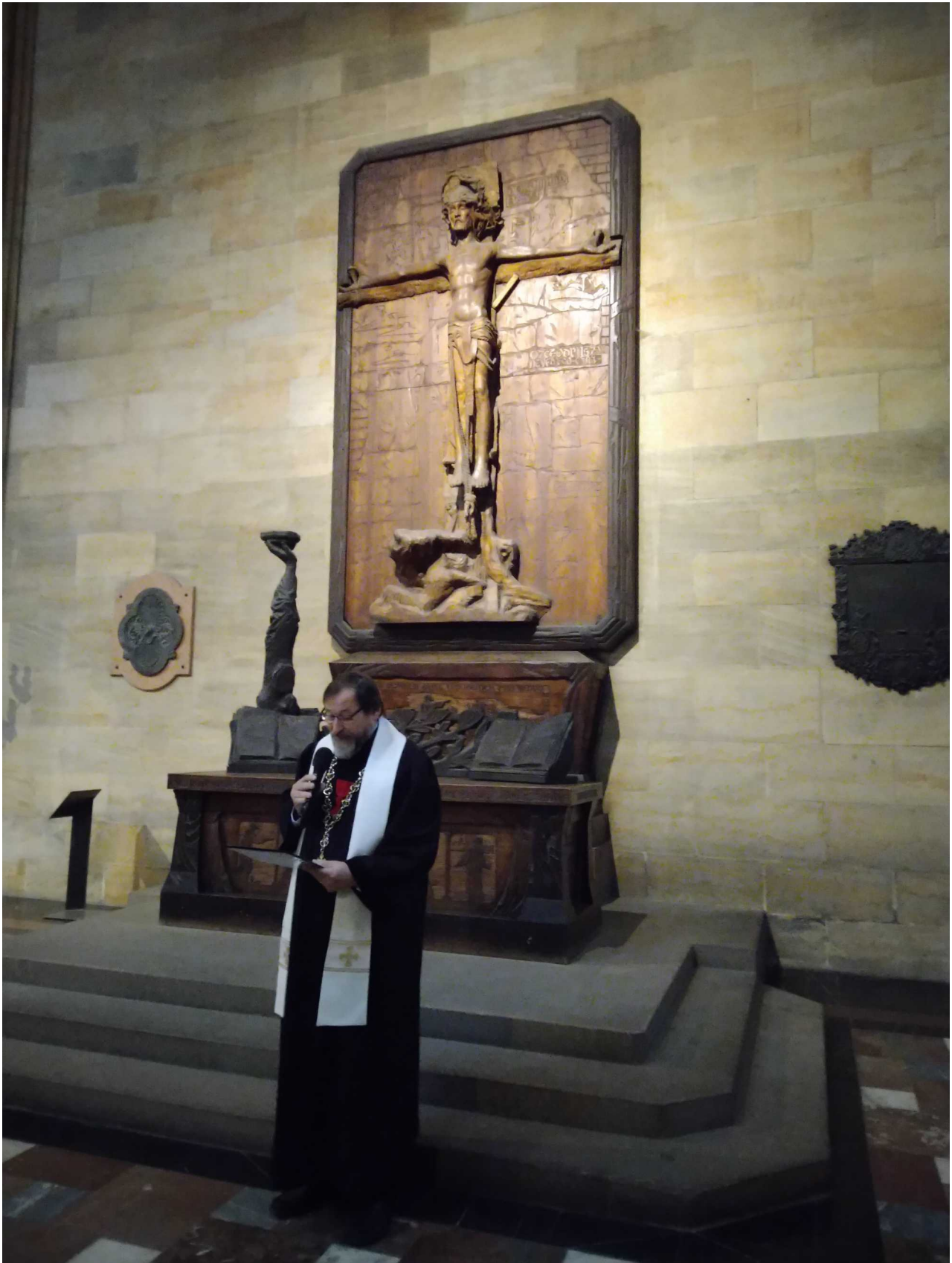
Dne 6. 11. 2022 vyšel v týdeníku CČSH „Český zápas“ (č. 45/2022, str. 1 a 3) článek Martina Jindry „Stále zneklidňující odkaz Františka Bílka“.

8. 11. 2022 byla zahájena v kostele sv. Václava na Zderaze výstava „František Bílek. 150. výročí narození sochaře, řezbáře, mystika“, kterou uspořádala Náboženská obec CČSH v Praze 2. Na zahájení promluvil Martin Jindra. Výstava potrvá až do Velikonoc 2023.

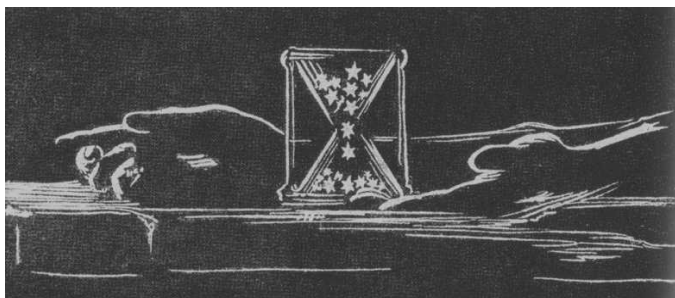

Drobné zprávy

S lítostí oznamujeme, že v roce 2021 zemřela dlouholetá členka naší společnosti, paní Ludmila Vrkočová z Prahy.

Patriarcha CČSH Tomáš Butta při pietním aktu v katedrále 5.11.2022.

NEPRODEJNÉ

Pro své členy a příznivce vydává
Společnost Františka Bílka v Praze
www.spol-fb.cz

Kontakt: Alena M. Kubíčková, Křivenická 413/16, 18100 Praha 8

ISSN: 2464-5516

Vydáno v nákladu 100 ks

Redakční rada: František Kožíšek, Michal Kellner, Yveta Kožíšková

Jazyková korektura: Yveta Kožíšková

Administrace: Michal Kellner, Jenštejnova 2253, 253 01 Hostivice

Příspěvky do Zpráv posílejte na: spolecnost.frantiska.bilka@gmail.com